EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 25.6.2020.
COM(2020) 259 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Jūras stratēģijas pamatdirektīvas (Direktīva 2008/56/EK) īstenošanu

{SWD(2020) 60 final} - {SWD(2020) 61 final} - {SWD(2020) 62 final}

Ziņojums par Jūras stratēģijas pamatdirektīvas īstenošanu

1. IEVADS

Pasaules okeāns klāj 71 % no Zemes virsmas un — ņemot vērā dziļuma aspektu — veido 99 % no apdzīvojamās telpas uz Zemes. Tas nodrošina dzīvotnes bagātīgai (tomēr bieži vien vēl neatklātai) jūras biodaudzveidībai[1] un ir vislielāko zināmo dzīvo radību mājvieta. Cilvēkam okeāni sniedz pamatpakalpojumus, piemēram, nodrošinātību ar pārtiku, klimatregulāciju un atpūtas iespējas. Vairāk nekā pusi skābekļa, ko mēs elpojam, saražo jūras organismi, vienu ceturtdaļu cilvēka izraisītu CO_2 emisiju atmosfērā absorbē jūras ūdeņi, un vislielākais (50 reižu lielāks nekā atmosfēra) aktīvi ciklēta oglekļa rezervuārs uz Zemes ir okeāns. Tāpēc jūras vides aizsargāšana ir svarīga ne tikai biodaudzveidības saglabāšanai, bet arī cilvēka un planētas labklājībai. Turklāt tā ir svarīga arī ekonomikai. Piemēram, ES zilā ekonomika, kas balstīta uz sektoriem, kuri ir tieši vai netieši atkarīgi no mūsu jūru, okeānu un piekrastes veselības, 2017. gadā radīja 658 miljardu EUR apgrozījumu[2].

Tomēr jūras vide un tās ekosistēmas joprojām cieš no daudziem noslogojumiem un ietekmēm, ko izraisa tādas cilvēka darbības kā zveja, jūras gultnes iztraucējumi, piesārņojums vai globālā sasilšana. Par atbildi ES ir izstrādājusi Jūras stratēģijas pamatdirektīvu[3] (JSPD) kā holistisku rīcībpolitiku Eiropas jūru vides aizsargāšanai, kas vienlaikus nodrošina iespēju ilgtspējīgi izmantot jūras preces un pakalpojumus.

ES uzņem Eiropas zaļo kursu[4] — tā ir vērienīga stratēģija, kuras mērķis ir aizsargāt un atjaunot biodaudzveidību un panākt, ka Eiropa kļūst par pirmo klimatneitrālo pasaules daļu. Klimata pārmaiņas, biodaudzveidība, veselība un nodrošinātība ar pārtiku ir savstarpēji saistīti. Tāpēc Eiropas dabiskās vides, arī mūsu okeānu un jūru, saglabāšana ir zaļā kursa būtiska daļa. Tādējādi JSPD panākumiem ir svarīga nozīme, lai ES varētu sasniegt savus pamatmērķus, piemēram, apturēt jūras biodaudzveidības izzušanu un virzīties uz nulles piesārņojuma sabiedrību.

[1] Piemēram, jūras organismu skaitīšanā (*Census of Marine Life*, http://www.coml.org/) tika konstatēts, ka vienā litrā okeāna ūdens var būt 38 000 veidu mikroskopisko organismu.

[2] 2019. gada ziņojums par ES zilo ekonomiku (https://dx.doi.org/10.2771/21854).

[3] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/56/EK (2008. gada 17. jūnijs), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (Jūras stratēģijas pamatdirektīva) (OV L 164, 25.6.2008., 19. lpp.).

[4] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas zaļais kurss" (COM(2019) 640 final).

Ar šo dokumentu Komisija izpilda juridisko prasību[5] publicēt ziņojumu par direktīvas īstenošanu, un par šā ziņojuma pamatu izmantoti iepriekšējie ziņojumi[6], ko tā publicējusi pirmajā īstenošanas ciklā.

JSPD ir spēkā kopš 2008. gada. Tā nosaka, ka dalībvalstīm jāizstrādā nacionālās jūras stratēģijas, lai līdz 2020. gadam sasniegtu — vai saglabātu, ja tas ir sasniegts, — "labu vides stāvokli". Direktīva tiek īstenota sešu gadu ciklos, kuros katrā ir trīs svarīgi posmi.

(1) Dalībvalstīm 2012. un 2018. gadā bija jāziņo par savu jūras ūdeņu stāvokli un, pamatojoties uz JSPD noteiktajiem 11 raksturlielumiem (mērķiem)[7], kas aptver ekosistēmu veselību un to ietekmējošās cilvēka radītās slodzes un ietekmes, jānosaka mērķrādītāji laba vides stāvokļa sasniegšanai.

(2) 2014. gadā dalībvalstīm bija jāizveido monitoringa programmas datu vākšanai, lai novērtētu laba vides stāvokļa un mērķrādītāju sasniegšanas sekmes.

(3) Savukārt 2016. gadā dalībvalstīm bija jāizveido pasākumu programmas, kas tām palīdzētu sasniegt izvirzītos mērķus, un 2018. gadā tām bija jāziņo par šo programmu īstenošanas sekmēm.

"Labs vides stāvoklis" *ir jūras ūdeņu vides stāvoklis, kurā nodrošināti ekoloģiski daudzveidīgi un dinamiski okeāni un jūras, kas ir tīras, veselīgas un produktīvas sev raksturīgos apstākļos, un kurā jūras vidi izmanto ilgtspējīgi, tādējādi saglabājot izmantošanas un darbību potenciālu pašreizējām un turpmākajām paaudzēm, (..). Labu vides stāvokli nosaka jūras reģiona vai apakšreģiona līmenī, (..), pamatojoties uz I pielikumā norādītajiem [11] vispārējiem kvalitatīvajiem raksturlielumiem* (izvilkums no JSPD 3. panta 5. punkta).

Katru nacionālo stratēģiju posmu Komisija ir novērtējusi, regulāros ziņojumos un to pielikumos (sk. 6. zemsvītras piezīmi) norādot uz īstenošanas trūkumiem un sniedzot

[5] JSPD 20. panta 1. un 3. punkts.

[6] Komisijas 2014. gada ziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Jūras stratēģijas pamatdirektīvas īstenošanas pirmais posms. Eiropas Komisijas novērtējums un norādījumi", COM(2014) 97, un tam pievienotais Komisijas dienestu darba dokuments SWD(2014) 49.

Komisijas 2017. gada ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Dalībvalstu monitoringa programmu novērtējums saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvu", COM(2017) 3, un tam pievienotais Komisijas dienestu darba dokuments SWD(2017) 1.

Komisijas 2018. gada ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei, kurā novērtētas dalībvalstu pasākumu programmas, kas pieņemtas saskaņā ar Jūras stratēģijas pamatdirektīvu, COM(2018) 562, un tam pievienotie Komisijas dienestu darba dokumenti SWD(2018) 393 un SWD(2019) 510.

Turklāt vietnē https://ec.europa.eu/environment/marine/eu-coast-and-marine-policy/implementation/reports_en.htm tiek publicēti tehniskie ziņojumi par katru dalībvalsti un reģionu.

[7] Tiek saglabāta biodaudzveidība (R1), barošanās tīklu struktūra (R4) un jūras gultnes integritāte (R6), savukārt ietekme, ko rada svešzemju sugas (R2), zveja (R3), pārmērīgs barības vielu daudzums (R5), hidrogrāfisko apstākļu izmaiņas (R7), piesārņotāji vidē (R8) un jūras organismos (R9), jūras piegružojums (R10) un zemūdens troksnis (R11), nelabvēlīgi nemaina jūras ekosistēmas.

norādījumus individuālām dalībvalstīm. Otrais īstenošanas cikls oficiāli sākās 2018. gada oktobrī, taču tajā ir vērojama ilgstoša kavēšanās ar ziņošanu[8].

Šajā ziņojumā izvērtēts JSPD īstenošanas pirmais cikls[9], un tam ir pievienoti trīs Komisijas dienestu darba dokumenti[10]. Detalizētāka direktīvas izskatīšana, kas tiks veikta atbilstoši labāka regulējuma prasībām, notiks iespējami drīz, bet ne vēlāk kā 2023. gadā[11]. Šis ziņojums ir balstīts uz informāciju, ko saskaņā ar JSPD sagatavojušas dalībvalstis, Komisija, neatkarīgi novērotāji un eksperti. Tas ir galvenokārt par svarīgākajiem rīcībpolitiskajiem vēstījumiem un pirmajā īstenošanas ciklā gūto mācību.

2. GALVENIE SASNIEGUMI JSPD ĪSTENOŠANĀ

2.1. Holistiskais skatījums

Ekosistēmiskas pieejas[12] mērķis ir nodrošināt, ka cilvēka darbību radītā kumulatīvā slodze nepārsniedz līmeņus, kas apdraud ekosistēmu spēju saglabāties veselīgām, tīrām un produktīvām. Ievērojot JSPD, ekosistēmiskā pieeja ir kļuvusi par juridiski saistošu un funkcionējošu principu visas jūras vides pārvaldīšanai ES[13].

> **"Ekosistēmiska pieeja"** ir integrētas pārvaldības nolūkā izstrādāta zemes, ūdens un dzīvo resursu stratēģija, kas taisnīgā veidā veicina saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu. Ekosistēmiskas pārvaldības mērķis ir uzturēt ekosistēmu veselīgā, produktīvā un noturīgā stāvoklī, lai tā varētu nodrošināt preces un pakalpojumus, ko cilvēki vēlas un kas viņiem ir vajadzīgas. Ekosistēmiska pārvaldība atšķiras no pašreizējām pieejām, kas parasti ir vērstas uz atsevišķu sugu, sektoru, darbību vai problēmjomu; tajā tiek ņemta vērā dažādu nozaru kumulatīvā ietekme.

JSPD ir viens no vērienīgākajiem starptautiskajiem jūras aizsardzības tiesiskajiem regulējumiem, kurš saskaņo 23 piekrastes[14] valstu un 5 sauszemes ieskautu valstu

[8] Līdz 2019. gada 15. oktobrim (gadu pēc noteiktā termiņa) savus ziņojumus elektroniskā formātā bija iesniegušas tikai 10 valstis (Beļģija, Dānija, Vācija, Igaunija, Spānija, Latvija, Nīderlande, Polija, Somija un Zviedrija), bet papīra formā — tikai četras valstis (Grieķija, Francija, Itālija un Rumānija). Deviņas dalībvalstis ziņojušas nebija.

[9] Saskaņā ar 20. panta 1. un 3. punktu. "Novērtējuma ziņojumu" tiesību aktā, kas pieņemts agrāk nekā labāks regulējums, interpretē kā "īstenošanas ziņojumu".

[10] SWD(2020) 60 ir izklāstīti būtiskākie soļi un secinājumi saistībā ar JSPD īstenošanu; SWD(2020) 61, aptverot JSPD noteiktos 11 raksturlielumus, sniegts kopsavilkums par to, kas zināms par ES jūras ūdeņu stāvokli, un SWD(2020) 62 izskaidroti galvenie jēdzieni un sniegti norādījumi integrētai laba vides stāvokļa novērtēšanai un noteikšanai.

[11] Kā prasīts 23. pantā.

[12] Sk. ierāmēto tekstu. Definēta, pamatojoties uz Biodaudzveidības konvencijas piektās Pušu konferences lēmumu (http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7148) un plašu zinātnisku vienprātību (https://www.compassscicomm.org/ebm-consensus-statement-download).

[13] Pēc JSPD pieņemšanas Vispārējo lietu padome norādīja, ka pārnozaru rīcībpolitikas instrumentiem ir ļoti svarīga nozīme ilgtspējīgas ekonomiskās attīstības, vides monitoringa, drošuma, drošības un tiesībaizsardzības veicināšanā Eiropas okeānos, jūrās un piekrastes reģionos. Tā atzina, ka JSPD un tās noteiktā ekosistēmiskā pieeja cilvēka darbību pārvaldībai ir pamats visu jūrlietu jomas darbību veiksmīgākai un ilgtspējīgākai attīstīšanai (Vispārējo lietu padomes 2973. sanāksme, Brisele, 2009. gada 16. novembris).

[14] Tā kā šis ziņojums aptver 2008.–2019. gadu, Apvienotā Karaliste attiecībā uz šo periodu ir ieskaitīta kā ES dalībvalsts.

centienus koordinēti ar trešām valstīm piemērot ekosistēmisku pārvaldību un sasniegt labu vides stāvokli 5 720 000 km^2 lielā jūras platībā četros jūras reģionos — teritorijā, kas ir par ceturtdaļu lielāka nekā ES sauszemes teritorija. Direktīvas darbības joma aptver teritoriju, kas plešas no krasta līnijas līdz pat dziļjūrai, tādējādi aizsargājot visu jūras biodaudzveidības spektru no vienšūnas aļģēm līdz milzīgiem vaļveidīgajiem, analizējot visus vidiskos aspektus no ekosistēmu funkcijām līdz ķīmiskajām īpašībām un novērtējot ietekmi, ko rada visas cilvēka darbības no tūrisma līdz komerciālai zvejai ar grunts traļiem.

Lai īstenotu šādu holistisku skatījumu un novērtētu ilgtspēju, ir nepieciešams, lai ekosistēmu īpašības un cilvēka radītās slodzes (to vidū tādas, kuru avots atrodas uz sauszemes vai gaisā) būtu zināmas un tiktu ņemtas vērā pārvaldības lēmumos. Tāpēc JSPD ir noteikts, ka jāattīsta integrēta plānošana (jūras stratēģijas), šajā darbā pamatojoties uz 11 raksturlielumiem un vairākiem kritērijiem un parametriem[15], kas jānovērtē katrai no dalībvalstīm.

2.2. Izpētīt nezināmo

Kad tika pieņemta JSPD, bija skaidrs, ka ES ir vajadzīga a) holistiska, ekosistēmiskā pieejā balstīta jūras vides pārvaldība un b) pāreja no ierobežota prioritāru biotopu un sugu skaita aizsardzības uz visas jūras ekosistēmas aizsardzību. Tomēr dati un zināšanas par jūras vidi attiecībā uz dažiem tematiem un reģioniem bija (un joprojām ir) nepietiekami[16]. Tādējādi ar JSPD tika izveidots saskaņots tiesiskais regulējums, kas vajadzīgs, lai nodrošinātu pastāvīgus uzlabojumus datu vākšanā. Proti, JSPD veicināja visaptverošu jūras monitoringa programmu iestrādāšanu nacionālajās jūras stratēģijās. Minētajās monitoringa programmās būtu jānovērtē jūras vides stāvoklis, vidisko mērķrādītāju sasniegšana un pasākumu efektivitāte (SWD(2020) 60).

Ar JSPD tika aizsāktas lietišķo pētījumu iniciatīvas, ko informācijai izmantoja eksperti, vadītāji un politikas veidotāji[17]. Kā dažus piemērus var minēt novērtējumu par jūras piegružojumu un zemūdens troksni — šie ir divi temati, par kuriem laikā pirms JSPD nebija pietiekamas izpratnes. Pamatojoties uz monitoringu un zināšanām, kas JSPD ietvaros iegūtas par jūras piegružojumu, ES pieņēma jaunus tiesību aktus, kuru mērķis ir vērsties pret vienreizlietojamo plastmasu un nozaudētiem zvejas rīkiem, jo tie veido aptuveni 70 % no visa pludmaļu piegružojuma. JSPD stimulēja zemūdens trokšņa monitoringa apsekojumu attīstīšanu un vairāku reģistru izveidošanu zemūdens impulstrokšņa reģistrēšanai. Turklāt pilnīgi jaunas pieejas, ko lielā mērā veicina JSPD prasības, ir jūras gultnes integritātes analizēšana un barošanās tīklu analizēšana.

---

[15] Noteikti Komisijas Lēmumā (ES) 2017/848 (2017. gada 17. maijs), ar ko nosaka laba jūras ūdeņu vides stāvokļa kritērijus un metodiskos standartus un monitoringa un novērtēšanas specifikācijas un standartizētas metodes un atceļ Lēmumu 2010/477/ES (OV L 125, 18.5.2017., 43. lpp.).

[16] Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja par prioritāti norādīja Eiropas jūras zinātniskās un tehniskās pētniecības attīstīšanu, integrēšanu un koordinēšanu. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par Komisijas paziņojumu Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas stratēģija jūras zinātniskajai un tehniskajai pētniecībai. Saskaņota sistēma Eiropas Pētniecības telpā okeānu un jūru ilgtspējīgas izmantošanas veicināšanai", COM(2008) 534 galīgā redakcija (OV C 306, 16.12.2009., 46. lpp.).

[17] Sk., piemēram, publikāciju "*LIFE and the marine environment*" (https://doi.org/10.2779/942085), projektus, ko finansē ES pamatprogrammas pētniecībai un inovācijai, piemēram, https://cordis.europa.eu/article/id/400695-better-marine-stewardship-through-research-and-innovation, *DEVOTES* un *STAGE* projektus (http://www.devotes-project.eu/, http://www.stagesproject.eu/), vai projektu sarakstu dokumentā SWD(2020) 60.

JSPD novērtējumi, monitoringa tīkli un pasākumu programmas virza centienus ne tikai uz jaunām pētniecības jomām, bet arī uz pārvaldības un rīcībpolitikas saskaņotības uzlabošanu. Jau pastāv spēkā esošs un direktīvai relevants tiesību aktu klāsts; Eiropas Savienības līmenī tā ir Ūdens pamatdirektīva[18], Putnu direktīva un Biotopu jeb Dzīvotņu direktīva[19], kā arī kopējā zivsaimniecības politika[20]. Būtisks katra JSPD posma īstenošanas panākums ir zināšanu robu identificēšana. Tā ir palīdzējusi dalībvalstīm, ES iestādēm un ieinteresētajām personām apzināt galvenās pārvaldības un pētniecības vajadzības. Direktīva jo īpaši uzlabojusi zināšanas par Eiropas Savienības jūras ūdeņu stāvokli (SWD(2020) 61), tomēr šo zināšanu integrēšana un saskaņošana ES līmenī joprojām ir problemātiska.

2.3. Kopīgi centieni

JSPD pieprasa vēl nebijušu un koordinētu dalībvalstu ieguldījumu. Lai šo darbu atvieglotu, dalībvalstis un Komisija (kopā ar reģionālajām jūras konvencijām un citām ieinteresētajām personām) ir izveidojušas neoficiālu koordinācijas programmu — kopējo īstenošanas stratēģiju. Stratēģijā iesaistīti vismaz 280 eksperti no dalībvalstīm, līdz 70 dalībniekiem no ES iestādēm un vairāk nekā 100 reģistrētu novērotāju vai ieinteresēto personu. Kopējo īstenošanas stratēģiju koordinē ES jūrlietu direktori un organizē Jūras stratēģijas koordinācijas grupa[21]. Trīs darba grupas strādā ar šādiem pamatjautājumiem: labs vides stāvoklis; pasākumu programmas un sociāli ekonomiskā analīze; datu, informācijas un zināšanu apmaiņa. Četras tehniskās apakšgrupas pievēršas jaunām īpašas bažas raisošām jomām — zemūdens troksnim, jūras piegružojumam, jūras gultnes integritātei un jūras datiem. Katrā grupā izstrādā un galu galā (parasti — vienprātīgi) saskaņo vienotu pieeju direktīvas īstenošanai. Līdz šim ir pieņemti 15 vadlīniju dokumenti[22]. Sanāksmju biežums (gadā vidēji 18 kopējās īstenošanas stratēģijas sanāksmes), aizvien dziļākā specializācija un vajadzība pēc koordinācijas, lai novērstu tematisku izolēšanos, rada lielas grūtības īstenošanas procesā.

Kopējā īstenošanas stratēģija ir ļoti noderīga direktīvas īstenošanā, jo padara šo procesu efektīvāku, un stratēģijas struktūras tiek uzskatītas par vērtīgām platformām informācijas apmaiņai un uzticības veidošanai lēmumu pieņemšanas procesā[23]. Liela daļa kopējās īstenošanas struktūru dalībnieku piekrīt, ka stratēģijas uzbūve un darba programma atbilst paredzētajam mērķim, kaut arī pastāv iespējas racionalizēt/vienkāršot esošās

[18] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK (2000. gada 23. oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (OV L 327, 22.12.2000., 1. lpp.).

[19] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/147/EK (2009. gada 30. novembris) par savvaļas putnu aizsardzību (OV L 20, 26.1.2010., 7. lpp.) un Padomes Direktīva 92/43/EEK (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV L 206, 22.7.1992., 7. lpp.).

[20] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1380/2013 (2013. gada 11. decembris) par kopējo zivsaimniecības politiku un ar ko groza Padomes Regulas (EK) Nr. 1954/2003 un (EK) Nr. 1224/2009 un atceļ Padomes Regulas (EK) Nr. 2371/2002 un (EK) Nr. 639/2004 un Padomes Lēmumu 2004/585/EK (OV L 354, 28.12.2013., 22. lpp.).

[21] Komisijas ekspertu grupa Jūras stratēģijas pamatdirektīvas (2008/56/EK) stratēģiskajai koordinācijai (E02550).

[22] Pieejami vietnē https://circabc.europa.eu/w/browse/1dfbd5c7-5177-4828-9d60-ca1340879afc.

[23] Jūras stratēģijas koordinācijas grupas secinājumi. Cavallo et al. 2017 (http://dx.doi.org/10.1016/j.marpol.2017.09.035).

procedūras, lai vairāk laika varētu veltīt Komisijas novērtējumu apspriešanai un lai direktīvu varētu labāk sasaistīt ar citām direktīvām, jo īpaši ziņošanas nolūkos[24].

2.4. Sabiedrības iesaiste un okeānzinātība[25]

Piekļuve vidiskajai informācijai, sabiedrības iesaiste vidisku lēmumu pieņemšanā un tiesu iestāžu pieejamība ir vispārēji principi, kas tiek veicināti ar starptautiska līmeņa vidiskajām saistībām[26]. JSPD ir ietvertas skaidri formulētas prasības[27] palīdzēt šīs saistības izpildīt. Ar JSPD ir izveidots pārredzams mehānisms nacionālo jūras stratēģiju izstrādei un īstenošanai un šā procesa izsekošanai Eiropas līmenī (piemēram, īstenošanai var izsekot, informācijas apmaiņas nolūkā izmantojot atvērtas platformas[28]). No dalībvalstīm tiek skaidri pieprasīts veicināt visu ieinteresēto personu aktīvu iesaistīšanos. Turklāt ikvienā īstenošanas posmā notiek sabiedriska apspriešana, ko organizē katra no 23 piekrastes dalībvalstīm (SWD(2020) 60). Daudzās no JSPD pasākumu programmām paredzētas arī informētības veicināšanas kampaņas.

JSPD ir bijusi svarīga nozīme uzmanības pievēršanā jūras ekosistēmu veselībai, piemēram, lai izprastu no sauszemes nākošā piesārņojuma, arī plastmasas, milzīgo ietekmi uz jūru. Sabiedriskās apspriešanas procesā pilsoniskā sabiedrība un ieinteresētās personas no visas Eiropas iesaistījās nacionālo jūras stratēģiju izstrādē. Šīm apspriešanās un iesaistes darbībām, kā arī radīto datu plūsmai arī turpmāk būs būtiska loma Eiropas sabiedrības okeānzinātības veicināšanā, lai uzlabotu informētību par okeāna ietekmi uz cilvēku dzīvi un cilvēka darbību un atsevišķu personu uzvedības ietekmi uz jūras ekosistēmām.

2.5. Reģionālā sadarbība

Ņemot vērā konkrētu slodžu un ekosistēmu pārrobežu raksturu, tās ir ļoti grūti pārvaldīt tikai dalībvalstu līmenī[29]. JSPD ir uzskaitīti reģioni un apakšreģioni, kuros direktīva tiek īstenota, paredzēta reģionālā koordinācija starp dalībvalstīm un veicināta sadarbība ar trešām valstīm[30]. Direktīvā noteikts, ka šādas sadarbības līdzeklis var būt reģionālās jūras konvencijas[31]. Kopumā pēdējā desmitgadē reģionālās jūras konvencijas i) lielākajā daļā

[24] Rezultāti no aptaujas anketas, kas 2019. gada aprīlī visiem kopējās īstenošanas stratēģijas dažādo grupu dalībniekiem izsūtīta, lai kritiski izvērtētu stratēģijas funkcijas un darba programmu.

[25] Okeānzinātība ir izpratne par okeānu un par cilvēces attiecībām ar to.

[26] Jo īpaši ar 1998. gadā pieņemto Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisijas Orhūsas Konvenciju par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem.

[27] JSPD 19. pants un VI pielikuma 8. punkts.

[28] Piemēram, *CIRCABC* (https://circabc.europa.eu/w/browse/326ae5ac-0419-4167-83ca-e3c210534a69) un *WISE Marine* (https://water.europa.eu/marine).

[29] Vispārējo lietu padome uzsvēra, ka sadarbība ar un starp dalībvalstīm un reģioniem, kurus vieno kāds konkrēts jūras baseins, un — attiecīgā gadījumā — ar trešām valstīm ir būtisks JSPD panākumu elements. Turklāt tā uzsvēra vajadzību pēc maksimāli ciešas sadarbības starp visām valstīm, kam ir kopēji jūras ūdeņi un pārrobežu sateces baseini (Vispārējo lietu padomes 2973. sanāksme, Brisele, 2009. gada 16. novembris, un Vides padomes 2988. sanāksme, Brisele, 2009. gada 22. decembris).

[30] JSPD 4., 5. un 6. pants. Galīgā saskaņotā JSPD jūras reģionu un apakšreģionu karte ir pieejama vietnē https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/europe-seas#tab-gis-data.

[31] Uz ES jūras ūdeņiem attiecas četras reģionālās jūras konvencijas — Konvencija par Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzību (Helsinku konvencija — *HELCOM*), Konvencija par jūras vides aizsardzību Atlantijas okeāna Ziemeļaustrumu daļā (Oslo un Parīzes konvencija — *OSPAR*), Konvencija par Vidusjūras reģiona jūras vides un piekrastes aizsardzību (Barselonas konvencija —

gadījumu ir kļuvušas par labām platformām JSPD īstenošanai, kurās līgumslēdzējas puses ciešā saistībā ar JSPD kopējo īstenošanas stratēģiju[32] sadarbojās un dalījās savās pieejās; ii) atbalstīja sadarbību un rīcības un mērķu saskaņošanu ar trešām valstīm; iii) saņēma ievērojamu ES tehnisko un finansiālo ieguldījumu savu darba programmu izstrādei.

Minētajām četrām Eiropas reģionālajām jūras konvencijām ir vienāds vispārējais mērķis (jūras vides aizsardzība), un tās ietver ekosistēmisko pieeju, tomēr tās atšķiras pēc struktūras, zinātniskās un darbības spējas, pārvaldības (arī atbilstības uzraudzības) un veicināšanas iespējām, ko iesaistītajām ES dalībvalstīm tās piedāvā JSPD īstenošanā. JSPD jēdziens "labs vides stāvoklis" un vidisko mērķrādītāju noteikšana ir integrēta dažās, bet ne visās reģionālajās jūras konvencijās. Dažos gadījumos priekšroka tiek dota tendenču (uzlabošanās vai pasliktināšanās) raksturošanai, nevis kritēriju noteikšanai, lai konstatētu, vai stāvoklis ir labs vai nav. Tā vai citādi reģionālās jūras konvencijas regulāri sagatavo ziņojumus par jūras vides stāvokli[33], tiecoties salāgot savus grafikus ar JSPD sešu gadu ciklu, pieņemt rīcības plānus un koordinēt monitoringa darbības.

Tajā pašā laikā reģionālās jūras konvencijas izmanto ievērojamos cilvēkresursus, ko JSPD mobilizējusi, un zināšanas, ko tā radījusi kopš tās pieņemšanas. ES finansējums ir veicinājis ievērojamu skaitu projektu, kuru mērķis ir koordinēta JSPD īstenošana, un reģionālo jūras konvenciju rīcības plānu izstrādi visos jūras reģionos. Cīņa pret jūras piegružojumu ir labs piemērs tam, kā mērķtiecīgs un apjomīgs ES finansējums no vairākiem avotiem[34] tiek izmantots, lai īstenotu reģionālus rīcības plānus jūras piegružojuma apkarošanai, vienlaikus kalpojot valstiskiem, reģionāliem un ES, ja ne pasaules mēroga, mērķiem.

2.6. Vispārējās saistības

Kā atzīts ES starptautiskajā okeānu pārvaldības iniciatīvā[35], JSPD ir viens no pamatpīlāriem, kas ļauj ES īstenot savas vispārējās saistības aizsargāt jūras vidi un attīstīt ilgtspējīgu pieeju attiecībā uz okeānu pārvaldību. Tai ir arī būtiska loma darbību lielākas saskaņotības nodrošināšanā starp ES dalībvalstīm.

Kā pavisam nesen apstiprināts programmā 2030. gadam[36], bet arī pamatojoties uz gadu desmitiem ilgo atzīšanu starptautiskajā sabiedrībā[37], ekosistēmiskā pieeja ir svarīga, lai

---

UNEP-MAP) un Konvencija par Melnās jūras aizsardzību pret piesārņojumu (Bukarestes konvencija, kam ES vēl mēģina pievienoties). Tomēr *OSPAR* neaptver visu Eiropas Makaronēzijas apakšreģionu, bet aptver tikai Azoru salu arhipelāgu.

[32] Kopējā īstenošanas stratēģija, ko dalībvalstis un Komisija pieņēmušas Direktīvas 2008/56/EK īstenošanai; sk. šā ziņojuma 2.3. iedaļu.

[33] *UNEP/MAP* Vidusjūras kvalitātes stāvokļa ziņojums (https://www.medqsr.org/), *OSPAR* starpposma novērtējums (https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/intermediate-assessment-2017/), *HELCOM* otrais holistiskais novērtējums (http://stateofthebalticsea.helcom.fi/), Ziņojums par Melnās jūras vides stāvokli, 2009.–2014. gads (http://www.blacksea-commission.org/SoE2009-2014/SoE2009-2014.pdf).

[34] Piemēram, programma *LIFE+*, "Apvārsnis 2020" un finansējums saskaņā ar Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem, to vidū Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu, un reģionāls finansējums, kaimiņattiecību politikas finansējums, Partnerības instrumenta finansējums un attīstības finansējums.

[35] "Starptautiskā okeānu pārvaldība — okeānu nākotnes veidošanas darbakārtība", JOIN(2016) 49 final.

[36] "Pārveidosim mūsu pasauli: ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam" (A/RES/70/1), pieņemta 2015. gada septembrī kā rīcības plāns cilvēkiem, planētai un labklājībai. Tā sastāv no 17 ilgtspējīgas attīstības mērķiem un 169 mērķrādītājiem.

"saglabātu un ilgtspējīgi izmantotu okeānus, jūras un jūras resursus ilgtspējīgai attīstībai" (14. ilgtspējīgas attīstības mērķis (IAM)). JSPD noteiktās monitoringa un novērtēšanas prasības palīdz ES sasniegt lielāko daļu 14. IAM mērķrādītāju, kas aptver ilgtspējīgu attīstību, aizsargājamas teritorijas, jūras piegružojumu un eitrofikāciju, paskābināšanos, ietekmi, ko rada ilgtnespējīga zvejas prakse, zinātnisko informāciju un starptautisko tiesību īstenošanu. Jūras baseinu līmenī cieša dalībvalstu reģionālā sadarbība attiecīgo reģionālo jūras konvenciju ietvaros palīdz koordinēt ar okeāniem saistīto IAM reģionālo īstenošanu un novērtēšanu[38] kopsolī ar direktīvu.

JSPD ietver īpašu regulatīvu mērķi "biodaudzveidība tiek saglabāta" kas ir stūrakmens laba okeānu un jūru vides stāvokļa sasniegšanai. Tajā ir izvērtēts jūras sugu grupu (putnu, zīdītāju un zivju) un pelaģisko un jūras gultnes biotopu stāvoklis. Tāpēc tā nodrošina tiesisko regulējumu, lai veicinātu Biodaudzveidības konvencijas (KBD) saistību izpildi un gaidāmās ES Biodaudzveidības stratēģijas 2030. gadam īstenošanu. JSPD ir arī paredzēta aizsargājamo jūras teritoriju noteikšana un citi telpiskās aizsardzības pasākumi, kas veido saskaņotus un reprezentatīvus tīklus atbilstoši starptautiskajām saistībām[39].

Direktīvā ir iestrādāta *UNCLOS*[40] prasība novērot un novērtēt piesārņojuma riskus vai ietekmi uz ES jūras ūdeņiem. Ar to ir ieviesti arī dažādi pienākumi, kas nosaka, ka dalībvalstīm jāveic pasākumi, lai novērstu, samazinātu un kontrolētu jūras vides piesārņojumu no sauszemes avotiem, lai tādējādi novērstu jūras gultnes un tās dzīļu piesārņojumu un nepieļautu svešzemju sugu introdukciju. Turklāt JSPD iestrādāti *UNCLOS* noteikumi par ilgtspējīgu zveju un akvakultūru un par inovāciju un ieguldījumiem pētniecībā. Visbeidzot, vienlīdz svarīgi ir pieminēt, ka, liekot uzsvaru uz reģionālo sadarbību, JSPD veicina *UNCLOS* noteikto pienākumu valstīm sadarboties, lai aizsargātu jūras vidi.

Parīzes nolīgums[41] ir pirmais klimata nolīgums, kurā minēts okeāns un kurā tas atzīts par pasaules klimata sistēmas sastāvdaļu. Patlaban lielākajai daļai valstu saistības, ko tās uzņēmušās saskaņā ar Parīzes nolīgumu, ietver arī jūras ekosistēmas; dominējošās bažas, ko paudušas valdības, ir ietekme uz piekrasti, okeānu sasilšanas ietekme un ietekme uz zveju[42]. JSPD un tās holistiskās jūras stratēģijas nodrošina labu satvaru (kas vēl netiek izmantots līdz maksimumam), lai uzraudzītu klimata pārmaiņu ietekmi, izpētītu klimata

[37] Piemēram, Riodežaneiro Vides un attīstības deklarācija, pieņemta Apvienoto Nāciju Organizācijas 1992. gada konferencē par vidi un attīstību (*UNCED*), vai "Rio+20" rezultātu dokuments "Nākotne, kādu to vēlamies" (A/CONF.216/L.1).

[38] Sk., piemēram, *HELCOM* ministru deklarāciju (http://www.helcom.fi/Documents/HELCOM%20at%20work/HELCOM%20Brussels%20Ministerial%20Declaration.pdf), kas pieņemta 2018. gada 6. martā.

[39] Jo īpaši Biodaudzveidības konvencijas 11. Aiči mērķrādītājam: līdz 2020. gadam tiek saglabāti vismaz 17 % sauszemes un iekšzemes ūdeņu teritoriju un 10 % piekrastes un jūras teritoriju, jo sevišķi tādu teritoriju, kas ir īpaši svarīgas biodaudzveidībai un ekosistēmu pakalpojumiem, izmantojot efektīvi un taisnīgi pārvadītas, ekoloģiski reprezentatīvas un labi savienotas aizsargājamo teritoriju sistēmas un citus efektīvus teritoriālās saglabāšanas pasākumus, tos integrējot plašākā sauszemes un jūras ainavā.

[40] Apvienoto Nāciju Organizācijas Jūras tiesību konvencijā (*UNCLOS*) ir noteikti valstu pienākumi un tiesības attiecībā uz jūrām un okeāniem un ietverti vairāki pienākumi saistībā ar jūras vides aizsardzību un saglabāšanu.

[41] Pirmais juridiski saistošais vispārējais nolīgums, kas paredz novērst klimata pārmaiņas, ierobežojot globālo sasilšanu līdz mazāk nekā 2 °C un tiecoties uz to, lai to ierobežotu līdz 1,5 °C; pieņemts Parīzē 2015. gada decembrī (https://unfccc.int/documents/9097).

[42] Okeāna jomas saistības saskaņā ar Parīzes nolīgumu (https://doi.org/10.1038/nclimate3422).

pārmaiņu mazināšanas iespējas un piemērotu ekosistēmisku pieeju attiecībā uz pielāgošanos klimata pārmaiņām jūras vidē. Savos centienos sasniegt oglekļneitralitāti līdz 2050. gadam, kā noteikts zaļajā kursā, Eiropa, iespējams, piedzīvos vēl nebijušu atjaunojamo atkrastes energoresursu palielinājumu[43], kas nenovēršami ietekmēs jūras sugas un biotopus.

3. GALVENĀS SAITES STARP ES RĪCĪBPOLITIKĀM UN JSPD[44]

JSPD satvaru biodaudzveidības aizsargāšanai un ES jūras resursu ilgtspējīgas izmantošanas nodrošināšanai lielā mērā atbalsta vēl citi ES tiesību instrumenti. Šajā iedaļā aplūkotas deviņas ES rīcībpolitikas, ko dalībvalstis visbiežāk norādījušas kā tādas, kas palīdz JSPD pasākumu programmu īstenošanā, kā arī nesen izstrādātās rīcībpolitikas, ar kuru palīdzību vēršas pret piesārņojumu ar plastmasu. Kopumā JSPD i) ir integrēta visa no nacionālajām jūras stratēģijām pieejamā (oficiālā) informācija par ES jūras ūdeņiem un ii) izvērtēta situācija jūras vides efektīvai pārvaldībai. Lai minētās stratēģijas ieviestu praksē un papildinātu esošās robežvērtības[45], kas noteiktas citās rīcībpolitikās, tiek izstrādātas jaunas rīcībpolitiskas koncepcijas (piemēram, robežvērtības) laba vides stāvokļa noteikšanai[46].

3.1. Ūdens pamatdirektīva un Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīva[47]

Daudzas problēmas, kas skar upes un jūras vidi, tiek radītas uz sauszemes. Tāpēc JSPD un Ūdens pamatdirektīva pievēršas līdzīgu slodžu un veicinātājfaktoru (cilvēka īstenotu izmantošanas veidu un darbību) spektram, un ir daudzi pasākumi, kas abas vieno. JSPD pasākumiem attiecībā uz jūras eitrofikāciju, piesārņotājiem, hidrogrāfiskajām izmaiņām un biodaudzveidību par pamatu ir izmantoti Ūdens pamatdirektīvā paredzētie pasākumi. Tikai trešdaļā upju baseinu apsaimniekošanas plānu, kas izvērtēti 5. ziņojumā par Ūdens pamatdirektīvas īstenošanu[48], ir identificēta vajadzība pēc papildu pasākumiem, kuri vajadzīgi, lai sniegtu ieguldījumu JSPD. Dažas dalībvalstis brīvprātīgi iekļāvušas JSPD īstenošanu atbalstošus pasākumus, piemēram, upju piegružojuma apkarošanai.

Telpiskā aptvēruma ziņā abas direktīvas ir piemērojamas piekrastes un teritoriālajos ūdeņos, taču attiecībā uz piekrastes ūdeņiem JSPD tiešā veidā aptver tikai tos aspektus

[43] Saskaņā ar Komisijas paziņojumu "Tīru planētu — visiem! Stratēģisks Eiropas ilgtermiņa redzējums par pārticīgu, modernu, konkurētspējīgu un klimatneitrālu ekonomiku" (COM(2018) 773 final) 80 % saražotās elektrības būs no atjaunojamiem enerģijas avotiem, kuri aizvien biežāk atradīsies atkrastē.

[44] JSPD 20. panta 3. punkta g) apakšpunktā ir prasīts sagatavot kopsavilkumu par citu attiecīgo ES rīcībpolitiku ieguldījumu direktīvas mērķu sasniegšanā. Šis kopsavilkums neaizstāj rīcībpolitikas saskaņotības analīzi, kas jāsagatavo JSPD izvērtēšanas ietvaros.

[45] Tās var tikt dēvētas arī citādi, piemēram, par "vides kvalitātes standartiem".

[46] "Robežvērtība" ir vērtība vai vērtību diapazons, kas ļauj novērtēt attiecībā uz konkrētu kritēriju sasniegto kvalitātes līmeni un tādējādi palīdz novērtēt to, cik lielā mērā ir sasniegts labs vides stāvoklis (Komisijas Lēmuma (ES) 2017/848 2. panta 5. punkts). Robežvērtības ietver "pieņemamu novirzi" no atsauces jeb neskartiem apstākļiem. Tas ļauj ilgtspējīgi izmantot jūru, pieļaujot noteiktu slodzes līmeni, ja vien tiek saglabāta vispārējā vides kvalitāte (SWD(2020) 62).

[47] Padomes Direktīva 91/271/EEK (1991. gada 21. maijs) par komunālo notekūdeņu attīrīšanu (OV L 135, 30.5.1991., 40. lpp.).

[48] Komisijas dienestu darba dokuments. Ziņojums par progresu Ūdens pamatdirektīvas pasākumu programmu īstenošanā, pievienots Komisijas paziņojumam Eiropas Parlamentam un Padomei "Ūdens pamatdirektīva un Plūdu direktīva: veicamās darbības ES ūdens "laba stāvokļa" panākšanai un plūdu riska mazināšanai" (SWD(2015) 50 final).

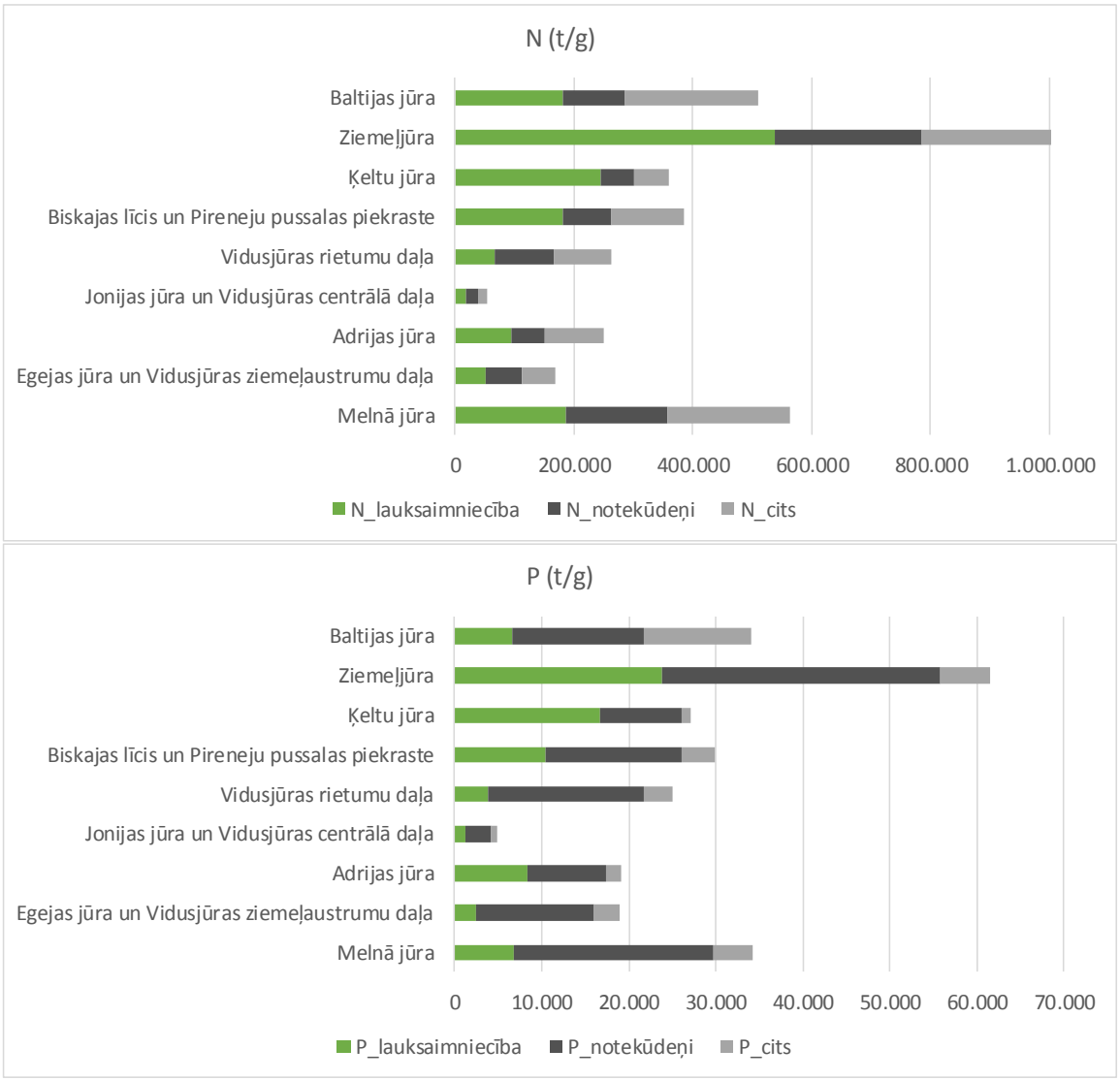
(piemēram, zemūdens troksni, jūras piegružojumu), kas Ūdens pamatdirektīvā nav aplūkoti, savukārt Ūdens pamatdirektīva teritoriālajos ūdeņos piemērojama tikai attiecībā uz ķīmisko stāvokli. Komisija 2017. gadā atjaunināja JSPD lēmumu par laba vides stāvokļa noteikšanu. Saskaņā ar minēto 2017. gada lēmumu dalībvalstīm Ūdens pamatdirektīvas paredzētie novērtējumi ir atkārtoti jāizmanto attiecībā uz jūras eitrofikāciju, piesārņotājiem un hidrogrāfiskajām izmaiņām. Tomēr, kā jau tika atspoguļots Ūdens pamatdirektīvas atbilstības pārbaudē[49], šī prasība joprojām ne vienmēr tiek izpildīta, jo valstu veiktie novērtējumi saskaņā ar abām direktīvām var būt nedaudz atšķirīgi (piemēram, var atšķirties kvalitātes elementi vai novērtējumu apjomi), un laba ekoloģiskā/ķīmiskā stāvokļa definīcija Ūdens pamatdirektīvā ne vienmēr ir balstīta uz tādiem pašiem elementiem kā labs vides stāvoklis saskaņā ar JSPD. Tomēr, kā noteikts atbilstības pārbaudē, Ūdens pamatdirektīva un JSPD ir saskanīgas, turklāt tām ir savstarpēji papildinoši mērķi. Rezultātu ziņā aptuveni 40 % virszemes ūdeņu (upes, ezeri, pārejas un piekrastes ūdeņi) ir labā ekoloģiskā stāvoklī vai ar labu ekoloģisko potenciālu, un 38 % ūdeņiem ir labs ķīmiskais stāvoklis[50]. Tam ir tiešas sekas uz progresu saskaņā ar JSPD.

Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvā ir noteikti mērķi un instrumenti, kas vajadzīgi, lai samazinātu galvenokārt organisko vielu un barības vielu ieplūdi no punktveida avotiem. Saikne starp Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvu un eitrofikāciju ir identificēta lielākās dalībvalstu daļas pasākumu programmās, savukārt citi ar JSPD tieši saistīti temati (piemēram, piesārņotāji un jūras piegružojums) parasti nav skaidri minēti. Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas izvērtējumā tika apstiprināts, ka direktīva ir bijusi ļoti efektīva attīrītu notekūdeņu piesārņojuma mazināšanā un ka tās īstenošanai joprojām ir svarīga nozīme JSPD mērķu sasniegšanā[51]. Novērtējumā tika norādīts uz dažiem notekūdeņu attīrīšanas iekārtu ierobežojumiem, kas var būt nozīmīgi jūras videi, piemēram, to, ka netiek pievērsta uzmanība jauniem piesārņotājiem (t. i., zālēm un mikroplastmasai) vai ka netiek attīrīti visi nokrišņu ūdeņi, notece no urbānām teritorijām vai notekūdeņi mazās aglomerācijās. Tomēr Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīva ir bijusi viens no visefektīvākajiem instrumentiem pilsētu piesārņojuma mazināšanā, arī nitrātu un fosfora piesārņojuma mazināšanā upēs un jūrā.

[49] Komisijas dienestu darba dokuments. Ūdens pamatdirektīvas, Pazemes ūdeņu, Vides kvalitātes standartu direktīvas un Plūdu direktīvas atbilstības pārbaude (SWD(2019) 439 final).

[50] Eiropas Vides aģentūras (EVA) 2018. gada ūdens ziņojums (https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-water#tab-data-references).

[51] Sk. vietni https://ec.europa.eu/environment/water/water-urbanwaste/evaluation/index_en.htm un tajā pieejamos dokumentus.

1. attēls. Slāpekļa (N) un fosfora (P) slodze jūras apakšreģionos atkarībā no avota (tonnas gadā). Šī analīze bija daļa no nesenā Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas izvērtējuma[52].

3.2. Putnu direktīva un Biotopu direktīva

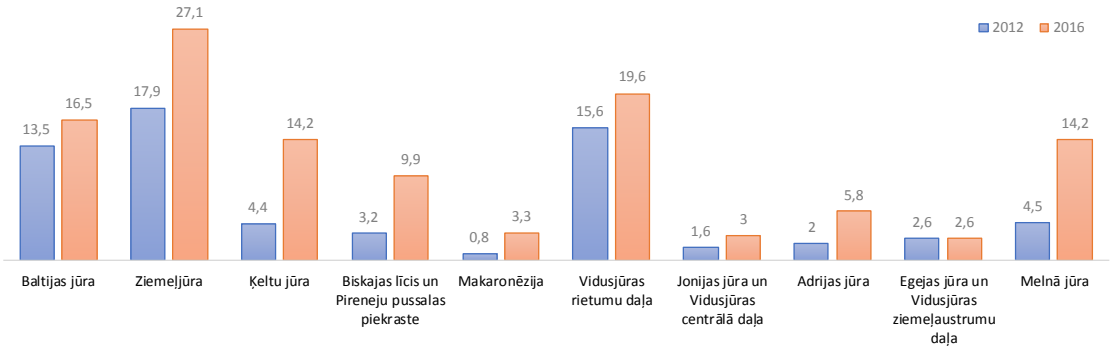
Kā liecina JSPD pasākumu programmas, Putnu direktīva un Biotopu direktīva ir ļoti svarīgas laba vides stāvokļa sasniegšanā saistībā ar jūras biodaudzveidību, svešzemju sugām un zivju, gliemju un vēžveidīgo komerciālo zveju. Tikai dažas pasākumu programmas ir tādas, kas Putnu direktīvu un Biotopu direktīvu sasaista ar JSPD raksturlielumiem, kuri attiecas uz jūras piegružojumu un zemūdens troksni (kaut arī tas var apdraudēt, piemēram, jūras putnus, zīdītājus un rāpuļus).

Visu trīs direktīvu mērķi ir līdzīgi, lai gan JSPD darbības joma ir plašāka. Biotopu direktīvas galvenais mērķis, proti, panākt to sugu un biotopu "labvēlīgu aizsardzības statusu", uz kurām direktīva attiecas, un līdzīgais Putnu direktīvas mērķis attiecībā uz visiem savvaļas putniem ne gluži precīzi atbilst "labam vides stāvoklim" tā definīcijas, pasākumu vai termiņu ziņā. Tomēr abi šie jēdzieni ir savstarpēji atbalstoši. Dalībvalstis novērtē to sugu un biotopu stāvokli un tendences, kuri tiek aizsargāti ar Putnu direktīvu un Biotopu direktīvu, un reizi sešos gados paziņo rezultātu. Attiecībā uz 2007.–

[52] Dati: Pistocchi et al. 2019 (https://doi.org/10.2760/303163).

2012. gada laikposmu to sugu īpatsvars, par kurām saskaņā ar Biotopu direktīvu ziņots, ka tām ir labvēlīgs aizsardzības statuss (proti, saglabāšanās stāvoklis), Eiropas jūras reģionos svārstījās no 0 % Melnajā jūrā līdz 20 % Baltijas jūrā[53]. Iepriekš minētajā 2017. gada lēmumā ir paredzēts atkārtoti izmantot Putnu direktīvā un Biotopu direktīvā noteiktos jūras sugu novērtējumus, kad vien tas ir iespējams, taču katra dalībvalsts to var darīt atšķirīgi[54]. Turklāt gan JSPD, gan Biotopu direktīvā ir noteikti ģeogrāfiskie reģioni, kuros dalībvalstīm būtu jāsadarbojas un jāīsteno kopējas pieejas. Reģionālās robežas starp abām direktīvām tagad ir lielā mērā saskaņotas.

Telpiskās aizsardzības pasākumi, par kuriem ziņots saskaņā ar JSPD, attiecas uz aizsargājamajām jūras teritorijām, kas atbilstoši Putnu direktīvai un Biotopu direktīvai tika noteiktas kā daļa no *Natura 2000* tīkla, kura veidošana jūras vidē vēl nav pabeigta. Tomēr ar JSPD tika ieviests jauns skatījums uz telpisko aizsardzību, saskaņā ar kuru papildus konkrētajiem individuālu aizsargājamo jūras teritoriju saglabāšanas mērķiem aizsargājamo jūras teritoriju tīkliem vajadzētu būt ekoloģiski vienotiem un reprezentatīviem (apakš)reģionālā līmenī. Tādējādi aizsargājamo teritoriju tīkliem vajadzētu būt holistiskiem rīkiem, ar kuriem vēršas pret visām lielākajām slodzēm, un tiem vajadzētu būt efektīviem un aptvert visu jūras biotopu un ekosistēmu iezīmju objektīvu atspoguļojumu. Tomēr saskaņotība un efektivitāte joprojām nav reģionāli aplūkotas dalībvalstu JSPD pasākumu programmās.

2. attēls. Aizsargājamu jūras teritoriju klātās platības nesenā dinamika (2012.–2016. gads) ES ūdeņos dažādos jūras apakšreģionos[55].

3.3. Kopējā zivsaimniecības politika

Viens no kopējās zivsaimniecības politikas mērķiem ir panākt saskaņotību ar JSPD un tās mērķi sasniegt labu vides stāvokli. Nosakot izmantošanas rādītājus un tehniskos pasākumus, kuros definēta ilgtspējīga zvejas prakse, kopējā zivsaimniecības politika pievēršas zvejas radītajām slodzēm, kas ietekmē komerciālos zivju un gliemju un vēžveidīgo krājumus (viens no JSPD raksturlielumiem). Šīs rīcībpolitikas mērķis ir arī nodrošināt, ka līdz minimumam tiek samazināta zvejas darbību ietekme uz jūras ekosistēmu. Tas ir saistīts ar ietekmi uz jūras dzīves bagātību un daudzveidību, jūras organismu barošanās tīkliem un ekosistēmām un jūras gultnes biotopiem (jo īpaši attiecas

[53] Eiropas nozīmes sugas: https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/species-of-european-interest-2/assessment.

[54] Komisija ir sākusi pētījumu, lai izpētītu paziņoto datu un rīcībpolitikas mērķu, kas noteikti Putnu direktīvā, Biotopu direktīvā un Jūras direktīvā, salāgošanu ar jūras sugu un biotopu novērtējumu.

[55] Dati no *ETC/ICM*, 2017. gads (https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/external/spatial-analysis-of-marine-protected).

uz trīs citiem JSPD raksturlielumiem). Turklāt zvejas radīts piegružojums, piemēram, izmesti vai nozaudēti zvejas tīkli vai citi zvejas rīki, var pārmainīt sugu dzīvotnes. Attiecībā uz JSPD pasākumiem lielākā daļa dalībvalstu jūras biodaudzveidības un komerciālās zivju un gliemju un vēžveidīgo zvejas pasākumus sasaista ar kopējo zivsaimniecības politiku, lai gan attiecībā uz jūras piegružojumu to ir darījušas tikai dažas dalībvalstis. To pārvaldības pasākumu rezultātā, kurus Komisija ierosinājusi šīs rīcībpolitikas ietvaros, ir samazinājies zvejas izraisītas vairāku komerciāliem mērķiem izmantoto zivju, gliemju un vēžveidīgo krājumu mirstības rādītājs Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā un Baltijas jūrā, tomēr šis progress vēl nav pietiekams, lai sasniegtu attiecīgos kopējās zivsaimniecības politikas mērķus. Sliktāka situācija ir Vidusjūrā un Melnajā jūrā, kur pārzveja joprojām ir izplatīta prakse.

JSPD I pielikumā ir noteikts, ka visām komerciāliem mērķiem izmantotajām zivīm un gliemjiem un vēžveidīgajiem jābūt saglabātiem bioloģiski drošā apjomā. Lai novērtētu šo stāvokli, JSPD ir izmantota kopējās zivsaimniecības politikas maksimālā ilgtspējīgas ieguves apjoma koncepcija. Tādējādi tā veicina krājumu novērtējumu un attiecīgu daudzgadu plānu izmantošanu un apspriešanos ar atbilstošajām zinātniskajām struktūrām. Lai gan informācija par zivju krājumiem ir vairāk vai mazāk pieejama kopējās zivsaimniecības politikas ietvaros un to ziņo visas dalībvalstis, par citiem kritērijiem, piemēram, sugu mirstību/ievainojamību, kas saistīta ar nejaušu piezveju vai fiziskiem jūras gultnes iztraucējumiem, kurus izraisa zvejas darbības, dalībvalstis neziņo sistemātiski. Dažreiz reģionāla līmeņa informācija var palīdzēt kompensēt šo trūkumu, piemēram, 86 % jūras gultnes, kas novērtēta Ziemeļjūrā, Ķeltu jūrā un Īrijas jūrā, uzrāda fiziskus iztraucējumus, ko izraisa zveja ar grunts traļiem[56]. Ieviešot praksē gan JSPD, gan kopējās zivsaimniecības politikas mērķus, uzlabotos komerciālo zivju krājumu, biodaudzveidības un biotopu aizsardzība. Arī robežvērtību noteikšana atbilstoši JSPD atvieglotu mērķtiecīgu pasākumu īstenošanu, to vidū pasākumu īstenošanu kopējās zivsaimniecības politikas ietvaros.

Turklāt kopējā zivsaimniecības politika veicina ilgtspējīgu lauksaimniecību, lai tādējādi sekmētu nodrošinātību un apgādi ar pārtiku, kā arī izaugsmi un nodarbinātību. Tajā ir ieteikts izmantot nesaistošas Eiropas Savienības stratēģiskās vadlīnijas, kas pirmo reizi tika pieņemtas 2013. gadā, lai attīstītu ilgtspējīgas akvakultūras darbības. Minētās vadlīnijas izmantotas par pamatu dalībvalstu daudzgadu plāniem un to darbībām 2014.–2020. gada Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda ietvaros. Minētās 2013. gada vadlīnijas patlaban tiek pārskatītas un sniegs informāciju par atjauninātajiem nacionālajiem plāniem akvakultūras finansējuma īstenošanai pēc 2020. gada.

3.4. Jūras telpiskās plānošanas direktīva[57]

Saskaņā ar Jūras telpiskās plānošanas direktīvu dalībvalstīm ir jāizstrādā jūras telpiskie plānojumi, kuru mērķis ir veicināt attiecīgu darbību un izmantojumu līdzāspastāvēšanu un ilgtspēju. Tās tekstā ir skaidra atsauce uz JSPD, nosakot, ka jūras telpiskajā plānošanā būtu jāizmanto ekosistēmiska pieeja un ka tai būtu jāpalīdz sasniegt laba vides stāvokļa mērķus un saskaņot termiņus ar JSPD, ciktāl tas ir iespējams. Vairākos pētījumos

[56] *OSPAR* novērtējumu portāls, dominējošajiem un īpašiem biotopiem nodarītā fiziskā kaitējuma apjoms (https://oap.ospar.org/en/ospar-assessments/intermediate-assessment-2017/biodiversity-status/habitats/extent-physical-damagepredominant-and-special-habitats/).

[57] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/89/ES (2014. gada 23. jūlijs), ar ko izveido jūras telpiskās plānošanas satvaru (OV L 257, 28.8.2014., 135. lpp.).

ekosistēmiska pieeja vai sauszemes un jūras mijiedarbība ir izmantota vai ieviesta praksē jūras telpiskajai plānošanai, tomēr Eiropā joprojām nav saskaņotas metodikas.

Dalībvalstis savās JSPD pasākumu programmās jūras biodaudzveidību (ar aizsargājamajām teritorijām) un hidrogrāfiskās izmaiņas (ar darbībām, uz kurām attiecas jūras telpiskie plānojumi) sasaista galvenokārt ar Jūras telpiskās plānošanas direktīvu, savukārt trīs valstis[58] veic potenciālu sasaistīšanu ar zemūdens troksni. Tā kā jūras telpiskās plānošanas ziņošanas pirmā kārta nebūs pabeigta līdz 2021. gadam, vēl nav zināms, ciktāl direktīvas īstenošanā JSPD mērķi tiks ņemti vērā kā rīks, ar kuru tiek atbalstīta ekosistēmiska pieeja. Tā kā Jūras telpiskās plānošanas direktīvas procesā ir integrēti visi zilās ekonomikas sektori un darbības, ar to būtu jāīsteno pārvaldības pasākumi, kas palīdz sasniegt labu vides stāvokli.

3.5. Direktīva par stratēģisku vides novērtējumu un Direktīva par ietekmes uz vidi novērtējumu[59]

Abu šo direktīvu mērķis ir sasniegt augstu vides aizsardzības līmeni, nodrošinot, ka konkrētu plānu/programmu ietekme (stratēģiskais vides novērtējums) un projektu ietekme (ietekmes uz vidi novērtējums) uz vidi tiek analizēta agrīnā lēmumu pieņemšanas procesa posmā. JSPD pasākumu programmās stratēģiskais vides novērtējums un ietekmes uz vidi novērtējums bija pārsvarā saistīti ar hidrogrāfiskajām izmaiņām, zemūdens troksni, jūras biodaudzveidību, eitrofikāciju un horizontālajiem pasākumiem. Lai gan biodaudzveidības aspekti ietekmes uz vidi novērtējuma procesā ne vienmēr tiek vērtēti, aptuveni puse dalībvalstu biodaudzveidības pasākumu sakarā atsaucas uz Direktīvu par ietekmes uz vidi novērtējumu. Turpretī tikai dažas dalībvalstis atzīst ietekmes uz vidi novērtējuma potenciālu ar piesārņotājiem saistītu darbību novērtēšanai.

Ņemot vērā abu direktīvu plašo darbības jomu un stratēģisko raksturu, novērtējumus, kas paredzēti Direktīvā par stratēģisku vides novērtējumu un Direktīvā par ietekmes uz vidi novērtējumu, var izmantot visiem JSPD raksturlielumiem, lai gan tvērums un detalizācijas līmenis var atšķirties. Piemēram, projektiem, kam varētu būt nozīmīga ietekme uz vidi, pirms to apstiprināšanas veic ietekmes uz vidi novērtējumu. Šādi novērtējumi var sniegt ieguldījumu stāvokļa novērtējumā saskaņā ar JSPD. Tikpat svarīgi tas var būt attiecībā uz Direktīvu par stratēģisku vides novērtējumu, kas ir vērsta uz plāniem un programmām plašākā mērogā. Vēl joprojām ir iespējas saņemt labāku šo triju direktīvu atdevi attiecībā uz slodzēm, kas liedz sasniegt labu vides stāvokli, to vidū darbībām jūrā un uz sauszemes.

[58] Bulgārija, Īrija, Polija.

[59] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/42/EK (2001. gada 27. jūnijs) par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV L 197, 21.7.2001., 30. lpp.) un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/52/ES (2014. gada 16. aprīlis), ar ko groza Direktīvu 2011/92/ES par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV L 124, 25.4.2014., 1. lpp.).

3.6. Atkritumu pamatdirektīva[60], ES stratēģija attiecībā uz plastmasu[61] un Vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu direktīva[62]

Atkritumu pamatdirektīva nodrošina svarīgus mehānismus piegružojuma likvidēšanai un ūdens kvalitātes uzlabošanai atbilstoši JSPD prasībām. Nesenajā šīs direktīvas pārskatīšanā tika iekļautas tiešas atsauces uz jūras vidi, un šī direktīva kopā ar JSPD nosaka mērķi apturēt jūras piegružojuma radīšanu un paredz dalībvalstīm pienākumu veikt praktiskus pasākumus, lai apturētu piegružojumu, arī jūras piegružojumu. Tāpēc mērķi un pasākumi, kas noteikti ar Atkritumu pamatdirektīvu, ir tieši saistāmi ar jūras piesārņotāju problēmas risināšanu. Tā kā dažas no minētās direktīvas prasībām dalībvalstīm vēl ir jātransponē, pagaidām nevar izdarīt secinājumus par to, cik efektīvas tās būs praksē. Patlaban galvenā problēma ir nodrošināt direktīvas pilnīgu īstenošanu un novērst (bieži neapstrādātu) atkritumu apglabāšanu poligonos, kas var būt problēma, jo īpaši piekrastes zonās.

Zināšanas, kas no JSPD iegūtas attiecībā uz jūras piegružojumu, mikropiedrazojumu un tā ietekmi uz dzīvo dabu, kaut arī nepilnīgas, tomēr atbalstīja ES stratēģijas izstrādi attiecībā uz plastmasu un tādējādi sniedza ieguldījumu aprites ekonomikas rīcības plānā. Konkrēts piemērs tam, kāds ir JSPD ieguldījums turpmākajā uzraudzībā pēc stratēģijas attiecībā uz plastmasu, ir atbalsts, ko tā sniedza jaunajai Direktīvai par vienreizlietojamiem plastmasas izstrādājumiem un zvejas rīkiem. Ar JSPD paredzēto pludmaļu piegružojuma uzraudzības darbību starpniecību Komisija apkopoja pietiekami daudz datu, lai sagatavotu ietekmes novērtējumu un tiesību akta priekšlikumu. JSPD arī ievērojami palīdzēs novērtēt šīs jaunās Plastmasu direktīvas efektivitāti un sekot līdzi citām stratēģijas darbībām, piemēram, nosakot piegružojuma un mikroplastmasas apjomus un atrašanās vietu. Paredzams, ka šis atbalsts tiks turpināts jaunajā aprites ekonomikas rīcības plānā[63].

4. ES JŪRAS VIDES STĀVOKĻA KOPSAVILKUMS

Sākotnējais novērtējums par ES jūras ūdeņiem, ko dalībvalstis JSPD satvarā paziņoja 2012.–2015. gadā, nenodrošināja vienotu zināšanu bāzi visā Eiropā. Iemesls ir galvenokārt par katru kritēriju paziņoto indikatoru nekonsekvence, liela metodisko pieeju dažādība un nepilnības paziņotajā informācijā. Lai uzlabotu dalībvalstu ziņojumu saskaņotību un konsekvenci, Komisija 2017. gadā pieņēma pārskatītu lēmumu laba vides stāvokļa noteikšanai (sk. 15. zemsvītras piezīmi). Sākotnējā novērtējuma atjauninājums bija jāpaziņo līdz 2018. gada oktobrim. Tomēr līdz 2019. gada oktobrim tikai 14 dalībvalstis bija iesniegušas savus ziņojumus un no tām 10 bija tos iesniegušas saskaņotajā elektroniskajā formātā (SWD(2020) 60). Tāpēc šā kopsavilkuma sagatavošanai papildus dalībvalstu paziņotajai informācijai ir izmantota informācija, ko

[60] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/851 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu 2008/98/EK par atkritumiem (OV L 150, 14.6.2018., 109. lpp.).

[61] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas stratēģija attiecībā uz plastmasu aprites ekonomikā" (COM(2018) 28 final).

[62] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/904 (2019. gada 5. jūnijs) par konkrētu plastmasas izstrādājumu ietekmes uz vidi samazināšanu (OV L 155, 12.6.2019., 1. lpp.).

[63] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Jauns aprites ekonomikas rīcības plāns. Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu" (COM(2020) 98 final).

apkopojusi Eiropas Vides aģentūra un Eiropas Komisijas Kopīgais pētniecības centrs (izklāstīta dokumentā SWD(2020) 61).

4.1. Jūras ekosistēmas — apdraudētas

Biodaudzveidības izzušanu Eiropas jūrās JSPD pirmajā ciklā apturēt neizdevās[64]. Ekosistēmu biodaudzveidība Eiropas jūrās joprojām ir mazaizsargāta, un labs biotopu un sugu stāvoklis nav nodrošināts. Dažas jūras populācijas un sugu grupas joprojām ir apdraudētas, to vidū daļa jūras putnu (piemēram, Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā jūras putnu sastopamība ievērojami samazinājusies vairāk nekā 25 % novērtēto sugu), plātņžaunzivis[65] (piemēram, aptuveni 40 % Vidusjūras sugu īpatņu skaits samazinās, un par daudzām trūkst datu) vai daži vaļveidīgie[66] (piemēram, cūkdelfīni Baltijas jūras atklātajā daļā, kur populāciju veido vien daži simti īpatņu). Vidusjūrā un Melnajā jūrā vismaz 87 % komerciāliem mērķiem izmantoto zivju un gliemju un vēžveidīgo sugu tiek pārzvejotas[67]. Kopumā vaļveidīgo populācijas vai nu nav zināmas, vai nav labā stāvoklī. Galvkāju un rāpuļu monitorings ir nepietiekams (piemēram, saskaņā ar ziņojumiem, kas iesniegti atbilstoši Biotopu direktīvai, 33 % jūras bruņurupuču bija nelabvēlīgā saglabāšanās stāvoklī, bet 67 % šis stāvoklis nebija zināms).

Tomēr ar esošajiem pārvaldības pasākumiem un kopējām reģionālajām programmām pēdējās pāris desmitgadēs ir izdevies samazināt atsevišķas slodzes, un tas ir palīdzējis palielināt dažu sugu populāciju lielumu (piemēram, dažas pelēko roņu populācijas visā Eiropā; komerciāli izmantotās zivis Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā). Patlaban 41 % novērtēto zivju un gliemju un vēžveidīgo krājumu Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā ir bioloģiski drošā apjomā, un šis īpatsvars ievērojami palielinās, ja tiek ņemts vērā tikai viens no abiem kritērijiem (zvejas izraisīta zivju mirstība vai reproduktīvā spēja). Citi piemēri, kas liecina par stabilizāciju vai atveseļošanos, ir jūras ērgļi Baltijas jūrā un mūkroņi Vidusjūras daļās.

Jūras gultnes biotopi Eiropas jūrās ir pakļauti ievērojamai slodzei, ko rada demersālās zvejas, piekrastes norišu un citu darbību kumulatīvā ietekme. Pagaidu rezultāti pētījumā, kas aprakstīts dokumentā SWD(2020) 61, liecina, ka aptuveni 43 % Eiropas šelfu/nogāžu platības un 79 % piekrastes jūras gultnes tiek uzskatīti par fiziski iztraucētām platībām, kurās iztraucējumu izraisa galvenokārt zveja ar grunts traļiem. Ceturtajā daļā ES piekrastes platības jūras gultnes biotopi, iespējams, ir izzuduši. Galvenās darbības, kas saskaņā ar JSPD ziņotas kā tādas, kuras izraisa bentisko[68] sugu dzīvotņu fizisku izzušanu, bija zemes atgrūšana no jūras un pretplūdu aizsardzība, ostu būvniecība, cieto atkritumu izgāšana, atjaunojamās enerģijas ražošana un ietekme, ko rada ilgtnespējīga akvakultūras prakse. Ir iespējams, ka pasliktinātais bentisko sugu dzīvotņu stāvoklis ietekmēs no tām tieši vai netieši atkarīgo sugu, to vidū komerciāli izmantoto sugu sastopamību.

[64] Biodaudzveidības samazināšanās Eiropas jūrās ir apliecināta ziņojumos "*The European environment — state and outlook 2020*" [Eiropas vide. Pašreizējais stāvoklis un prognozes (2020)] (https://www.eea.europa.eu/soer-2020/intro), "*The IPBES regional assessment report on biodiversity and ecosystem services for Europe and Central Asia*" [*IPBES* reģionālais novērtējuma ziņojums par biodaudzveidību un ekosistēmu pakalpojumiem Eiropai un Vidusāzijai] (https://ipbes.net/assessment-reports/eca), un plašākas atsauces un sīkāka informācija ir sniegtas dokumentā SWD(2020) 61.

[65] Plātņžaunzivis ietver haizivis un rajas.

[66] Vaļveidīgie ietver vaļus, delfīnus un cūkdelfīnus.

[67] Balstoties uz analīzi par 47 krājumiem, kas var būt puse no kopējiem komerciāli izmantotajiem krājumiem attiecīgajā apgabalā.

[68] Jūras gultnes.

Lai gan barošanās tīklu vispārējo stāvokli Eiropas jūrās vēl nevar pilnībā novērtēt, ir daudz trofisko ģilžu[69] piemēru, kas liecina par pasliktināšanās tendencēm laika gaitā. Tas jo īpaši attiecas uz vairāku galveno plēsēju, piemēram, putnu, haizivju un jūras zīdītāju, sastopamības samazināšanos. Attiecībā uz daudziem komerciālajiem zivju un gliemju un vēžveidīgo krājumiem Vidusjūrā un Melnajā jūrā novērots, ka ir jūras kopienas, kuru skaitliskums nav pietiekams, lai tās saglabātu pilnu produktīvo spēju. Ir arī pazīmes par izmaiņām lieluma struktūrā un kopienu sadalījumā (tas norāda uz trofisko līmeni), piemēram, attiecībā uz fitoplanktonu Baltijas jūrā un zooplanktona (airkājvēžu) sugām dažviet Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā.

Datu pieejamības ziņā dati, kas vajadzīgi stāvokļa novērtēšanai, ir nepietiekami par lielāko daļu novērtēto sugu. Ir jāizmanto vairāki informācijas avoti, kas ne vienmēr sniedz saskaņotu ES līmeņa priekšstatu. Daudzas sugu grupas paraugos ir pārstāvētas nepietiekami, un nav iespējams pilnībā noteikt, cik liela ir dažādu cilvēka darbību ietekme uz jūras populācijām vai barošanās tīklu kopumā Ir steidzami jāuzlabo datu vākšana un, ja iespējams, tā jāpapildina ar modelēšanas pieejām. Būtu jāveic plašāki un regulārāki zivju krājumu novērtējumi, jo īpaši Vidusjūrā, Melnajā jūrā un Makaronēzijā.

4.2. Galvenās slodzes, kas ietekmē jūras ekosistēmas

4.2.1. Svešzemju sugas

Eiropas jūrās ir vairāk nekā 1200 jūras svešzemju sugu, un to kopējais skaits turpina pieaugt, lai gan šķiet, ka to introdukcijas temps pēdējā desmitgadē ir palēninājies. Lielāks šo sugu skaits ir Vidusjūrā. Aptuveni 7 % jūras svešzemju sugu ir potenciāli invazīvas; to ietekmi uz vietējām kopienām, ekosistēmām un to pakalpojumiem ir jāturpina pētīt. Galvenie veidi, kā notiek šādu sugu introdukcija Eiropas jūrās, ir ar kuģiem (49 %) un pa jūras un iekšzemes koridoriem, piemēram, Suecas kanālu (33 %). Vajadzīgi reģionālajai specifikai atbilstoši pasākumi, ar ko efektīvāk vērsties pret šiem galvenajiem introdukcijas veidiem un mazināt jaunas introdukcijas. Ir sarežģīti novērtēt, cik liels ir to vietējo jūras sugu un biotopu īpatsvars, kurus nelabvēlīgi ietekmējušas svešzemju sugas. Tomēr, palielinot jūras ekosistēmu izturētspēju, varētu novērst lielus ietekmējumus, jo mazinātos apstākļi, kas var likt svešzemju sugām kļūt invazīvām (piemēram, vietējo sugu sastopamības mazināšanās un "tukšo nišu" rašanās barošanās ķēdē vai klimata pārmaiņu ietekme).

4.2.2. Zveja

Kopš 2000. gadu sākuma uzlabota zivju un gliemju un vēžveidīgo krājumu pārvaldība ir veicinājusi zvejas radītā noslogojuma samazināšanos Atlantijas okeāna ziemeļaustrumos un Baltijas jūrā, un ir pazīmes, ka vairāku zivju un gliemju un vēžveidīgo krājumu reproduktīvā spēja atjaunojas. Patlaban 41 % novērtēto zivju un gliemju un vēžveidīgo krājumu abos minētajos reģionos ir bioloģiski drošā apjomā[70], un tas nozīmē, ka bioloģiski drošā apjomā esošo krājumu skaits ir gandrīz divkāršojies no 15 krājumiem 2003. gadā līdz 29 krājumiem 2017. gadā. Zvejas izraisītā zivju mirstība šajos reģionos kopumā ir tuva līmenim, kas atbilst maksimālajam ilgtspējīgas ieguves apjomam, tomēr ir vajadzīgi turpmāki uzlabojumi, lai zvejas izraisītā zivju mirstība saskaņā ar kopējās

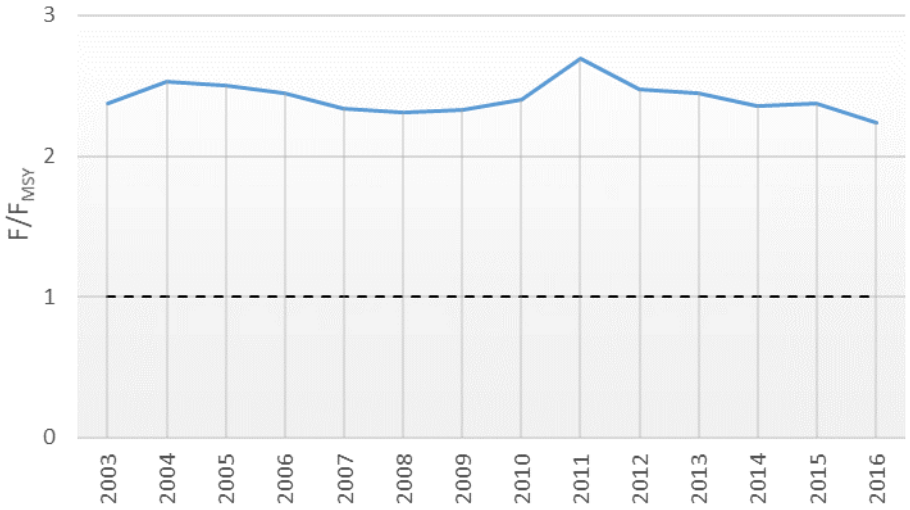
[69] Trofiskā ģilde ir sugu grupa, kas salīdzināmos veidos izmanto viena un tā paša veida resursus.

[70] Pamatojoties uz novērtējumu par aptuveni trešdaļu no kopējiem komerciāli izmantoto zivju un gliemju un vēžveidīgo krājumiem attiecīgajā teritorijā.

zivsaimniecības politikas mērķiem visos krājumos sasniegtu maksimālā ilgtspējīgas ieguves apjoma līmeni.

Turpretī Vidusjūrā un Melnajā jūrā situācija joprojām ir kritiska — 87 % novērtēto krājumu ir pārzvejoti, un jūtami trūkst zināšanu par zvejas radīto noslogojumu un krājumu produktīvo spēju. Ir panākts zināms progress, jo īpaši pieņemot pirmo daudzgadu plānu Vidusjūras rietumu daļai, un rezultātā zvejas piepūle varētu samazināties pat par 40 %.

Ir jāveic vēl citi steidzami pasākumi, un panākumi būs atkarīgi no jūras informācijas pieejamības un kvalitātes, apņēmības īstenot zinātniskos ieteikumus un pienācīgas pārvaldības pasākumu pārņemšanas. Daudzi krājumi joprojām tiek pārzvejoti un/vai neiekļaujas bioloģiski drošā apjomā. Lai nodrošinātu, ka krājumi tiek pārvaldīti ilgtspējīgi, ir skaidrs, ka jāpastiprina visu sistēmas dalībnieku centieni.

3. attēls. Zvejas radītā vidējā noslogojuma dinamika attiecībā uz 47 novērtētajiem Vidusjūras un Melnās jūras krājumiem. Raustītā līnija apzīmē ilgtspējas slieksni jeb maksimālo ilgtspējīgas ieguves apjomu. Zvejas izraisītā zivju mirstība Vidusjūrā un Melnajā jūrā saglabājas salīdzinoši augsta un praktiski nav mainījusies kopš 2003. gada; tas liecina, ka lielākā daļa zivju krājumu tiek ievērojami pārzvejoti[71].

Var būt nepieciešams apsvērt papildu pasākumus, arī lai sasniegtu mērķi labāk aizsargāt un saglabāt jūras gultnes biotopus un samazināt piezveju zvejas darbībās. Piemēram, tiek uzskatīts, ka piezveja ir lielākais noslogojums, kas apdraudētās haizivju un raju sugas skar Eiropas jūrās, bet apdraudēti tur ir 32–53 % no visām sugām[72].

4.2.3. Cilvēka radīta eitrofikācija

46 % no Eiropas piekrastes ūdeņiem nesasniedz labu ekoloģisko stāvokli[73]. Tomēr dažās valstīs skarto platību apjoms samazinās. Baltijas jūra ir jūras reģions ar vislielāko tādu piekrastes ūdeņu īpatsvaru, kuros problēma ir barības vielu izraisīti apstākļi (58 %), savukārt Melnā jūra ir reģions ar vislielāko tādu piekrastes ūdeņu īpatsvaru, kuros

[71] ZZTEK dati, 2019. gads (http://dx.doi.org/10.2760/22641).

[72] Nieto et al. 2015 (https://www.iucn.org/ja/content/european-red-list-marine-fishes).

[73] https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/wise-wfd-3.

problēma ir fitoplanktona izraisīti apstākļi (85 %). Eitrofikācija notiek arī Ziemeļjūras dienvidos, gar Francijas ziemeļrietumu piekrasti un upju izteku tuvumā Vidusjūrā.

Eitrofikācijas, dabisko apstākļu un klimata pārmaiņu ietekmes rezultātā Baltijas jūrā un Melnajā jūrā novērotas plašas mazskābekļa teritorijas. Tam ir būtiska ietekme uz bentisko sugu dzīvotnēm un barošanās tīkliem. Barības vielu ienese no punktveida avotiem ES ir būtiski samazinājusies, lai gan ienese no difūziem avotiem, t. i., zudumi no lauksaimnieciskām darbībām, joprojām ir pārāk lieli. Tāpat arī paiet ilgs laiks starp barības vielu ieneses faktisko samazinājumu un eitrofikācijas ietekmes samazinājumu.

Lai gan eitrofikācija ir salīdzinoši labi izpētīts process, monitoringa metožu saskaņošana (starp valstīm, starp piekrastes un atklātas jūras teritorijām un starp JSPD un Ūdens pamatdirektīvas pieejām) joprojām ir problēma daudzos reģionos.

4.2.4. Pastāvīgas hidrogrāfisko apstākļu pārmaiņas

Aptuveni 28 % Eiropas piekrastes līnijas ietekmē pastāvīgas hidrogrāfiskās pārmaiņas, to vidū jūras ūdens kustība, sāļums un jūras temperatūras izmaiņas, ko izraisa cilvēka darbības, piemēram, bagarēšana, infrastruktūras attīstīšana, smilšu ieguve vai atsāļošana. Tomēr JSPD informācija par tendencēm un vides stāvokli attiecībā uz hidroloģiskajiem apstākļiem ir nepietiekama un pārāk izkliedēta, lai varētu veikt atbilstošu novērtējumu plašā mērogā. Izmantotie kritēriji un metodes nav saskaņotas. Tiešas un netiešas hidrogrāfisko mainīgo lielumu izmaiņas, ko izraisa cilvēka darbības, kā arī to ietekme uz jūras gultni un vertikālā ūdens slāņa biotopiem ne vienmēr ir pietiekami labi izprastas vai paziņotas saskaņā ar JSPD. Tā kā liela daļa cilvēka darbību, kas tiešā veidā rada hidrogrāfisko slodzi, notiek piekrastes ūdeņos, šis jautājums ir cieši saistīts ar Ūdens pamatdirektīvu.

4.2.5. Piesārņotāji

Vērienīgais mērķis tiekties uz nulles piesārņojumu, jo īpaši novēršot kaitīgu vielu izlaišanu to rašanās vietā, ir viena no ES prioritātēm. Pasākumu īstenošana saskaņā ar dažādajiem ES un pasaules tiesību instrumentiem ķīmiskā piesārņojuma apkarošanai ir samazinājusi dažu bīstamu vielu — piemēram, polihlorbifenilu (PHB), konkrētu hlororganisko pesticīdu un kuģu pretapaugšanas savienojumu uz alvas bāzes — koncentrācijas un ietekmi jūras vidē, kā arī samazinājusi naftas noplūžu biežumu[74]. Tomēr šīs vielas ir ļoti noturīgas un tāpēc joprojām atrodamas jūras vidē.

Kopumā Baltijas jūrā ir salīdzinoši augsta dzīvsudraba, bromu saturošu liesmu slāpētāju un radioaktīvā izotopa Cs-137 koncentrācija. Atlantijas okeāna ziemeļaustrumu daļā dažās teritorijās joprojām ir bažas par dažu smago metālu (piemēram dzīvsudraba, kadmija un svina), PCB radniecīgu vielu un policiklisko aromātisko ogļūdeņražu līmeni. Vidusjūrā ir daži piekrastes "karstie punkti", kur vērojams svina piesārņojums biotā un dzīvsudrabs sanešos. Melnajā jūrā ir piesārņojuma problēmas, ko rada organiskie piesārņotāji, piemēram, pesticīdi, PCB un policikliskie aromātiskie ogļūdeņraži, kā arī daži smagie metāli. Ir svarīgi uzsvērt, ka pašreizējie novērtējumi ir par ierobežotu skaitu piesārņotāju, un daudzas videi bīstamas vielas netiek regulāri uzraudzītas un novērtētas.

[74] Centieni turpinās. Piemēram, ES dalībvalstis un Komisija nesen ierosināja grozīt Starptautiskās Jūrniecības organizācijas (SJO) Konvenciju par kuģu kaitīgo pretapaugšanas sistēmu kontroli, lai tajā iekļautu kontroles pasākumus attiecībā uz cibutrīnu — biocīdu, kas ir īpaši toksisks aļģēm, jūraszālēm un koraļļiem.

Attiecībā uz kaitīgajām vielām jūras produktos smago metālu, policiklisko aromātisko ogļūdeņražu, PCB un dioksīnu koncentrācijām vajadzētu būt zemākām par maksimālajiem līmeņiem, kas noteikti saskaņā ar ES pārtikas aprites tiesību aktiem[75]. Tomēr konkrētos zivju un zvejas produktos, ko iegūst Baltijas jūras reģionā, regulāri tiek pārsniegtas maksimālās dioksīnu un dioksīniem līdzīgo PCB robežvērtības, un tā rezultātā šajā teritorijā ir aizliegta lašu pārdošana. Attiecībā uz visiem ES ūdeņiem ir maz informācijas par neregulētiem piesārņotājiem vai vielām, kas var uzkrāties zivīs un jūras produktos, kurus lieto pārtikā. Tomēr jaunākie dati liecina par plastmasas ķīmisko atlieku[76] uzkrāšanos lielākajā daļā jūras organismu, arī zivju un gliemju un vēžveidīgo produktos.

Pastāv iespēja jūras piesārņojuma monitoringu uzlabot, i) veicot efektīvāku datu iegūšanu un izmantojot kopējus uzraudzības tīklus (jo īpaši Vidusjūrā un Melnajā jūrā) un ii) saskaņojot metodiskās pieejas reģionālā mērogā.

4.2.6. Jūras piegružojums

Jūras piegružojumam, kas tieši saistīts ar piegružojuma rašanos sauszemes un upju vidē, ir pievērsta liela uzmanība, un, pamatojoties uz novērtējumiem, kas veikti ar JSPD un reģionālo jūras konvenciju starpniecību, ES līmenī ir raiti sagatavotas likumdošanas darbības, ar kurām vērsties pret vienreizlietojamiem plastmasas izstrādājumiem un ar zveju saistītu piegružojumu, kā arī pārskatīta Direktīva par ostas atkritumu pieņemšanas iekārtām kuģu atkritumu nodošanai[77]. Piegružojuma klātesība ir apstiprināta visās jūras vides daļās (gar krasta līniju, vertikālajā ūdens slānī un jūras gultnē). Visbiežāk sastopamais jūras piegružojuma komponents ir plastmasas izstrādājumi. Piemēram, vienreizlietojamie plastmasas izstrādājumi veido 50 % no visa Eiropas pludmaļu piegružojuma apjoma, savukārt 27 % veido plastmasu saturoši zvejas rīki. Eiropas jūras sugām izplatīta ir arī plastmasas norīšana. Piemēram, 93 % ķilžu, kas novērtētas Atlantijas okeāna ziemeļaustrumos, ir norijušas kāda veida plastmasu un 85 % Vidusjūrā novērtēto bruņurupuču ir norijuši piegružojumu.

Lai gan regulārs reģionāls monitorings netiek veikts, visi zinātniskie pētījumi liecina, ka jūras ūdenī pastāv ievērojams mikropiedrazojuma daudzums. Saskaņā ar jauno aprites ekonomikas rīcības plānu ir plānots ES līmenī konkrēti rīkoties, lai samazinātu produktiem tīši pievienoto mikroplastmasas daudzumu, mikropiedrazojumu, kas rodas, sadaloties makropiedrazojumam, un mikroplastmasas noplūdes no produktiem (piemēram, riepām un tekstilizstrādājumiem) to izmantošanas laikā un no pirmsražošanas plastmasas granulām.

Dalībvalstis īsteno reģionālos rīcības plānus pret jūras piegružojumu, un daudz ir arī nacionālo rīcības plānu. Joprojām tiek strādāts pie piegružojuma daudzuma novērtējumiem un ieviešanās veidu izprašanas, un trūkst mērķtiecīgu pasākumu, ar kuriem vērsties pret lielākajiem avotiem. Eiropā pastāv ievērojamas to datu nepilnības,

[75] Komisijas Regula (EK) Nr. 1881/2006 (2006. gada 19. decembris), ar ko nosaka konkrētu piesārņotāju maksimāli pieļaujamo koncentrāciju pārtikas produktos (OV L 364, 20.12.2006., 5. lpp.).

[76] Ķīmiskie piesārņotāji, jo īpaši plastmasas piedevas, ietekmējot jūras organismus un uzkrājoties tajos, var radīt ekotoksikoloģisku risku (piem., Hermabessiere et al. 2017. http://dx.doi.org/10.1016/j.chemosphere.2017.05.096).

[77] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/883 (2019. gada 17. aprīlis) par ostas atkritumu pieņemšanas iekārtām kuģu atkritumu nodošanai un ar ko groza Direktīvu 2010/65/ES un atceļ Direktīvu 2000/59/EK.

kas raksturo piegružojumu jūras gultnē, virsmas slānī un vertikālajā ūdens slānī, mikropiedrazojumu un ietekmi uz jūras sugām (it īpaši iepīšanos). Ar JSPD tiek mēģināts īstenot steidzamo vajadzību koordinēt monitoringa metodikas valsts, reģionālā un ES līmenī.

4.2.7. Zemūdens troksnis

ES līmeņa centieni ir koncentrēti uz zemūdens trokšņa telpiskās izkliedes un avotu identificēšanu — tas ir pirmais solis virzībā uz to, lai izdarītu secinājumus par šīs slodzes iespējamo iedarbību uz jūras ekosistēmām. Ir pieejamas dažas zemūdens trokšņa kartes, tomēr stāvokļa novērtējumi ir ļoti nepietiekami[78]. Izpētīts, ka zemūdens trokšņa iedarbība jūras dzīvniekus var ietekmēt nelabvēlīgi, un tas izpaužas dažādi — no to uzvedības izmaiņām līdz pat bojāejai.

Par nepārtraukta zemūdens trokšņa galveno avotu uzskata jūras satiksmi. Kuģošanas intensitāte vislielākā ir galvenajos kuģošanas koridoros un ostu apkaimē. Vidusjūrā ir vislielākā ļoti augstas satiksmes intensitātes platība (27 % jūras platības), tai seko Baltijas jūra (19 % jūras platības). Zemūdens impulstroksnis, ko parasti izraisa tādas darbības kā jūras pētniecība, atkrastes enerģijas platformas vai būvniecības darbības, ir telpiski ierobežots (8 % ES jūru platības), tomēr tas joprojām pastāv lielās Baltijas jūras, Vidusjūras centrālās un ziemeļaustrumu daļas, Ziemeļjūras, Ķeltu jūras un Īrijas jūras, Baleāru jūras un Adrijas jūras platībās. Ir izveidoti divi impulstrokšņa avotu reģistri, attiecīgi ES ziemeļu un dienvidu valstīm. Tomēr monitoringa un zināšanu nepilnības joprojām ir lielas.

Tā kā sagaidāms, ka lielākā daļa cilvēka darbību, kuras izraisa pastāvīgu zemūdens impulstroksni, nākotnē pastiprināsies, ir iespējams, ka palielināsies arī zemūdens trokšņa izraisītā slodze. Lai mazinātu šo ietekmi, jau agrīnā posmā, kad tiek plānots izvērst attiecīgu tehnoloģiju vai rūpniecisku darbību (piemēram, kuģošanas koridorus, vējparkus), būtu jāapsver zemūdens trokšņa emisiju ierobežošana vai kompensēšana. Daži eksperti iesaka izstrādāt telpas un laika kalendārus.

Būtu jāapsver arī citas enerģijas formas, tādas kā gaisma vai siltums. Dažas dalībvalstis jau ir pievērsušās šim jautājumam savās stratēģijās, tomēr, lai īstenotu stratēģiskāku pieeju attiecībā uz šādām slodzēm, jādara vēl vairāk.

5. GALVENĀS PROBLĒMAS UN IETEIKUMI JSPD ĪSTENOŠANAS UZLABOŠANAI[79]

5.1. "Laba vides stāvokļa" saskaņotāka un vērienīga noteikšana

Labs vides stāvoklis ir JSPD vispārējais mērķis. Direktīva paredz, ka dalībvalstīm tas ir jādefinē reģiona vai apakšreģiona līmenī, un 2017. gada lēmumā tālab ir paredzētas specifikācijas attiecībā uz katru kritēriju. Tikai 8 % laba vides stāvokļa sākotnējo definīciju, ko dalībvalstis paziņoja, tika novērtētas kā atbilstošas (SWD(2020) 61). Definīcijas mēdza būt izteiktas ar kvalitāšu palīdzību, bez izmērāmiem mērķiem, un tāpēc lielākajai to daļai trūka kvantitatīvas detalizācijas, kas ļautu skaidri novērtēt progresu. Kopumā trūka arī saskaņotības viena jūras reģiona vai apakšreģiona ietvaros.

[78] Viens no piemēriem ir *HELCOM*, 2019. gads (http://www.helcom.fi/Lists/Publications/BSEP167.pdf).

[79] Kā noteikts JSPD 20. panta 3. punkta c) apakšpunktā.

Laba vides stāvokļa noteikšanai jābūt labāk izmērāmai, reģionāli saskaņotai un vērienīgai[80].

Pārskatītais Laba vides stāvokļa lēmums, ja tas tiks pilnībā īstenots, būs drosmīgs un svarīgs solis virzībā uz to, lai labu vides stāvokli noteiktu, izmantojot vienotu pieeju (piemēram, nosakot sugu sarakstus, novērtējuma apjomu un robežvērtības). Dažas dalībvalstis ir apliecinājušas, ka pieliek lielākas pūles un izvirza vērienīgākus mērķus. Tomēr projekti, ko finansē, lai atbalstītu JSPD īstenošanu, un dažas diskusijas reģionālajās jūras konvencijās liecina, ka — ar dažiem izņēmumiem — joprojām nav vienotas reģionālas izpratnes par to, kas ir labs vides stāvoklis[81]. Lai gan Komisija vēl nav pabeigusi tās oficiālo novērtējumu par jaunāko paziņoto informāciju, sākotnējā analīze liecina, ka pastāv ievērojamas atšķirības attiecībā uz laba vides stāvokļa noteikšanu, par ko ziņots 2018. gadā, tomēr dažas reģionālās jūras konvencijas ir panākušas labu progresu, nosakot vienotus rādītājus ar dažām reģionāli saskaņotām robežvērtībām. Kopējā īstenošanas stratēģija cenšas panākt konsekvenci direktīvas īstenošanā, tomēr dalībvalstis var brīvi noteikt ilgtermiņa mērķus un īstermiņa mērķrādītājus, kas ir atbilstoši to kontekstam un reģionam. Ar 2017. gada lēmumu noteikts, ka dalībvalstīm ir jānosaka konkrētas robežvērtības un tas jādara ES līmenī, nevis ar reģionālu struktūru starpniecību. Ar robežvērtībām saistītais darbs tika sākts pirmajā īstenošanas ciklā. Taču pat šajā ziņā līdzšinējie centieni noteikt robežvērtības rāda, ka pastāv jēdzieniska nenoteiktība, proti, lai gan labam vides stāvoklim jābūt noteiktam ar vērienu, jo tam būtu jāatspoguļo vienota definīcija par to, ko mēs vēlamies sasniegt attiecībā uz mūsu jūrām, termiņa noteikšana (pašreizējā direktīvā tas ir 2020. gads) attur dalībvalstis no vērienīgām laba vides stāvokļa definīcijām.

5.2. Pasākumu efektivitātes nodrošināšana

Dalībvalstis ir pielikušas ievērojamas pūles, lai izstrādātu savas pirmās JSPD pasākumu programmas, integrējot dažādas valsts, ES un starptautiskās rīcībpolitikas un kompensējot esošās nepilnības ar jauniem rentabliem pasākumiem. Tās ir paziņojušas par kopumā 4653 pasākumiem. Kopumā 79 % no paziņotajiem pasākumiem bija tieši tehniski vai regulatīvi pasākumi (ar kuriem ir lielāka iespēja panākt tūlītēju ietekmi uz noslogojumiem), savukārt pārējie pasākumi bija vairāk netiešas atbalsta darbības. Tomēr ne visi jūras vides noslogojumi ir pienācīgi aptverti ar pieņemtajiem pasākumiem, jo tikai 53 % novērtēto programmu (sadalījumā pa raksturlielumiem un pa dalībvalstīm) šķiet piemērotas, lai vērstos pret esošajiem noslogojumiem (12. tabula un 8. attēls dokumentā SWD(2020) 61).

Dalībvalstīm arī bija grūti novērtēt, kāda būs to ieviesto dažādo pasākumu ietekme uz jūras vidi. Iemesls daļēji ir tāds, ka ir sarežģīti prognozēt pat atsevišķa pasākuma laiku un visas praktiskās sekas, nemaz nerunājot par pasākumu kopuma kumulatīvajiem radītajiem ieguvumiem. Tomēr, ja pastāv tiešs cēlonis un sekas starp noslogojumu un pasākumiem, ir iespējams identificēt konkrētas attiecīgo ES rīcībpolitiku (piemēram,

[80] Ievērojot minēto, uz politisku pārmaiņu ieviešanu aicināja Reģionu komiteja, kad tā konstatēja, ka dalībvalstu noteiktajiem mērķiem trūkst vērienīguma un saskaņotības, kā dēļ ir ļoti grūti noskaidrot, cik daudz vēl ir jāizdara, lai mērķi sasniegtu (Reģionu komitejas 112. plenārsēde 2015. gada 3. un 4. jūnijā, vienbalsīgi pieņemtais atzinums "Labāka jūras vides aizsardzība").

[81] Ņemot vērā to, ka direktīva ir pamatdirektīva, un to, ka dati, kas ļaus novērtēt, vai laba vides stāvokļa termiņš (2020. gads) ir ievērots, tiks paziņoti tikai nākamajā novērtējumu atjauninājumā (līdz 2024. gadam), Komisija līdz šim nav ierosinājusi pārkāpuma lietas saistībā ar mērķa sasniegšanu vai nesadarbošanos reģionālu vai apakšreģionālu laba vides stāvokļa definīciju izstrādes ziņā.

Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas, Biotopu direktīvas un Putnu direktīvas, Rūpniecisko emisiju direktīvas) sekas, kas ir minētas arī kā pasākumi JSPD kontekstā.

Kā liecina pašreizējie līdz šim no 17 dalībvalstīm[82] saņemtie ziņojumi par to, kā tiek īstenoti ar JSPD saistītie pasākumi, 16 % no jaunajiem pasākumiem ir pabeigti, savukārt par 56 % tiek ziņots, ka tie tiek īstenoti. Galvenie kavēšanās iemesli ir finansējums, tehniski vai valstiski administratīvi jautājumi.

Daži no vēl veicamajiem uzdevumiem otrajam īstenošanas ciklam ir šādi: i) koncentrēties uz atbilstošiem atbildes pasākumiem, lai vērstos pret tādiem galvenajiem noslogojumiem katrā (apakš)reģionā, kas liedz dalībvalstīm sasniegt labu vides stāvokli, ii) vienoties par ziņojamo pasākumu detalizācijas/kopsavilkuma līmeni un koncentrēties uz paredzamajām to sekām, kas mazinātu noslogojumus un to ietekmi, iii) labāk izvērtēt pasākumu efektivitāti un lietderīgumu vidisko mērķrādītāju un laba vides stāvokļa sasniegšanā[83], jo īpaši veicot integrētu modelēšanu vai sasaisti ar monitoringa programmām, un iv) uzlabot saskaņotību starp ES, reģionāliem un valsts pasākumiem un to ietvaros, ja iespējams, dalībvalstīm sadarboties, lai sasniegtu vairāk ar mazāku resursu apjomu.

Galvenie noslogojumi, ko dalībvalstis no (apakš)reģionālas perspektīvas norādījušas kopējā īstenošanas stratēģijā

- Baltijas jūrā: eitrofikācija, jūras gultnes iztraucējumi, nejauša nozveja.
- Ziemeļjūrā: piegružojums, zveja (arī jūras gultnes iztraucējumi), eitrofikācija, kumulatīvā ietekme uz īpaši mobilām sugām.
  - ↳ Biskajas līcis un Pireneju pussalas piekraste, Makaronēzija, Ķeltu jūra un Īrijas jūra: piegružojums, svešzemju sugas, (lokālā mērogā) zveja.
- Vidusjūrā: pārzveja, svešzemju sugas, piegružojums, kumulatīvā ietekme uz īpaši mobilām sugām.
  - ↳ Citi vietējas nozīmes noslogojumi, piemēram, eitrofikācija, Adrijas jūrā un impulstroksnis Vidusjūras rietumu daļā.
- Melnajā jūrā: piesārņotāji, zemūdens troksnis, jūras gultnes iztraucējumi, pārzveja.
- Klimata pārmaiņas ir problēma visos reģionos.

5.2.1. Telpiskās aizsardzības pasākumu nozīme

No aptuveni 4700 pasākumu, ko dalībvalstis paziņojušas saskaņā ar JSPD, 246 bija telpiskās aizsardzības pasākumi. To rezultātā telpa, ko apzīmē kā aizsargājamas jūras

[82] Ziņojumi saskaņā ar JSPD 18. pantu vēl nav saņemti no Bulgārijas, Grieķijas, Itālijas, Kipras, Maltas un Portugāles (situācija 2019. gada oktobra beigās).

[83] Daži Eiropas Parlamenta deputāti pauda nožēlu, ka nav stingrākas Eiropas Komisijas kontroles pār to, kā būtu jānotiek monitoringam (Eiropas Parlamenta Vides, sabiedrības veselības un pārtikas nekaitīguma komitejas 2017. gada 24. aprīļa sanāksme, darba kārtības 5. punkts). Kopš 2014. gada ieteikumi ir izpildīti un ir pieliktas lielākas pūles, lai nostiprinātu reģionālo sadarbību.

teritorijas, Eiropā kopš 2012. gada ir divkāršojusies, sasniedzot vairāk nekā 10 % tās ūdeņu platības un izpildot vispārējās saistības. Neraugoties uz to, šie pasākumi ir nevienlīdzīgi sadalīti pa reģioniem un dziļuma zonām (sk. SWD(2020) 61). JSPD ir ietverts aicinājums izveidot reprezentatīvu aizsargājamo teritoriju tīklu, lai apturētu biodaudzveidības izzušanu un palielinātu jūras vides izturētspēju, jo īpaši pret klimata pārmaiņām. Faktiskās aizsargājamās jūras teritorijās (t. i., vietās, kas tiek patiesi aizsargātas un pārvaldītas) var būtībā novērst sugu un biotopu izzušanu un stāvokļa pasliktināšanos, tajās rodas netiešā ietekme, kas palielina komerciāli izmantotu sugu biomasu, tās sekvestrē organisko un neorganisko oglekli, kas palīdz mazināt klimata pārmaiņas, palielina piekrastes aizsardzību kā svarīgu pielāgošanās rīku, palielina ekosistēmu noturību pret invazīvajām sugām vai globālo sasilšanu, notur vai atšķaida piesārņotājus, piemēram, pārmērīgu barības vielu daudzumu, sekmē ilgtspējīgas tūrisma un atpūtas darbības, kā arī ir nenovērtējams pētniecības un tehniskās inovācijas avots.

Tomēr daudzas no Eiropas aizsargājamajām jūras teritorijām joprojām netiek pienācīgi pārvaldītas un nav novērtējamas saskaņotības un efektivitātes ziņā, jo trūkst atbilstošu instrumentu un datu plūsmu. ES kontekstā[84] galvenie uzdevumi, kas jāpaveic, lai aizsargājamo jūras teritoriju tīkli kļūtu par efektīviem saglabāšanas rīkiem, ir galvenokārt šādi: i) izveidot aizsargājamo teritoriju tīklus, kuri ir ekoloģiski nozīmīgi (apakš)reģionālā līmenī, kas dažos reģionos nozīmē palielināt aizsargājamo teritoriju aptvērumu un palielināt to minimālo platību; ii) palielināt stingri aizsargāto vai lieguma zonu īpatsvaru un uzlabot izpildes panākšanas un kontroles darbības, lai novērstu "papīra parku" pastāvēšanu; iii) īstenot efektīvus pārvaldības plānus ar pielāgotiem pasākumiem un pietiekamiem resursiem katrā aizsargātajā teritorijā. Jaunā Biodaudzveidības stratēģija 2030. gadam[85] un tās priekšlikumi aizsargāt un atjaunot jūras ekosistēmas ir ļoti liels solis šajā virzienā.

5.3. Īstenošanas racionalizācija

5.3.1. Komplicētība

JSPD plašais vēriens un holistiskais skatījums acīmredzami nozīmē to, ka ir vajadzīgas plašas zināšanas, novērtējumi un ziņojumi, un gan dalībvalstis, gan Komisijas dienesti ir apņēmušies šīs vajadzības apmierināt. Pirmais īstenošanas cikls bija īpaši prasīgs pret visiem kopējā īstenošanas stratēģijā iesaistītajiem dalībniekiem, jo katrs posms tika apspriests, noteikts, paziņots un izvērtēts pirmo reizi. Lielākā daļa kopējās īstenošanas stratēģijas dalībnieku norāda, ka galvenie problēmjautājumi ir direktīvas pienācīga īstenošana, resursu (galvenokārt cilvēkresursu un laika resursu) trūkums, jūras ekosistēmu lēnā atkopšanās un politiskās gribas trūkums. Atkārtotā kavēšanās ar dalībvalstu ziņojumu iesniegšanu un saistītās pārkāpumu lietas[86], kas ierosinātas atbilstoši direktīvai, apliecina to, cik sarežģīti dalībvalstīm ir bijis izpildīt prasības. Lai gan var paredzēt, ka nākamajos ciklos šis process uzlabosies, jo ziņošanai tagad

[84] Aizsargājamo jūras teritoriju noteikšana un pārvaldība ES ir paredzēta Putnu direktīvā, Biotopu direktīvā un JSPD, un to atbalsta ES Biodaudzveidības stratēģijas mērķi. Saskaņotu pārvaldību šajās teritorijās veicina arī citas rīcībpolitikas, piemēram, Jūras telpiskās plānošanas direktīva un kopējā zivsaimniecības politika.

[85] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES Biodaudzveidības stratēģija 2030. gadam. Atgriezīsim savā dzīvē dabu" (COM(2020) 380 final).

[86] Kopš 2012. gada pret dalībvalstīm ierosināti kopumā 52 pilotprocesi un pārkāpumu procesi saistībā ar ziņojumu iesniegšanas kavēšanos.

vajadzētu būt daudz vieglākai un saprotamākai, joprojām ir daži specifiski jautājumi, kam varētu pievērsties, lai racionalizētu īstenošanas procesu.

Pirmais cikls ir apliecinājis, ka resursi, kas atvēlēti JSPD īstenošanai, neatbilst vajadzībām, lai pienācīgi īstenotu direktīvu, pat ja liela īstenošanas daļa tiek atbalstīta ar citām rīcībpolitikām. Daži veidi, kā minētos resursus varētu palielināt, ir iesaistīt konkrētus rūpniecības sektorus to ietekmes plānošanā, piesaistīt jūras telpiskās plānošanas procesu, lai nodrošinātu optimālu līdzsvaru starp zilo ekonomiku un ilgtspēju, labāk nodrošināt novērošanas sistēmas, ko koordinē, izmantojot pētniecības programmas (piemēram, programmu "Apvārsnis 2020") un ES līmeņa izstrādes (piemēram, *Copernicus*), un mudināt dalībvalstis pilnvērtīgi izmantot Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu[87], lai finansētu valsts jūras stratēģiju izstrādi un īstenošanu.

JSPD nenoliedzami ir komplicēts satvars, kas drīz (sākot jau no šā gada) tiks pārskatīts leģislatīvā izvērtēšanā. Pirmajā īstenošanas ciklā visiem iesaistītajiem dalībniekiem bija jāizprot saiknes starp stratēģiju dažādajiem elementiem. Tās ne vienmēr bijušas pašsaprotamas. Piemēram, dalībvalstis bieži nevarēja atšķirt laba vides stāvokļa mērķrādītājus un noteikšanu. Tās nesasaistīja savus mērķrādītājus ar saviem pasākumiem, lai tādā veidā gūtu skaidru priekšstatu par to, kā tās virzās uz laba vides stāvokļa sasniegšanu. Līdzīgi arī monitoringa programmas ne vienmēr tika sasaistītas ar mērķrādītājiem, un, tā kā tās tika izstrādātas pirms pasākumiem, arī saikne starp šīm programmām un mērķrādītājiem nebija optimāla. Līdz šim progress robežvērtību noteikšanā laba vides stāvokļa noteikšanai ir bijis lēns, un šķiet, ka vērienīgi mērķi tiek noteikti negribīgi, jo tas liegtu dalībvalstīm sasniegt labu vides stāvokli direktīvā noteiktajā termiņā. Dokumentā SWD(2020) 62 Komisija izvērtē šos transversālos jautājumus.

5.3.2. Termiņi

Direktīva rada neskaidrību par ziņošanas termiņiem, jo paredz noteiktus termiņus nacionālo jūras stratēģiju dažādo daļu iesniegšanai[88], bet mainīgus termiņus apspriešanai, publicēšanai vai īstenošanas progresa novērtēšanai[89]. Šī problēma ir novērsta, panākot ar dalībvalstīm vienošanos kopējā īstenošanas stratēģijā izmantot konkrētus termiņus. Arī termiņš laba vides stāvokļa sasniegšanai līdz 2020. gadam saskaņā ar 1. pantu nav konkrēti saskaņots ar ziņošanas cikliem, jo novērtējums par progresu šā mērķa sasniegšanā, pamatojoties uz datiem līdz 2020. gadam un no šā gada, tiks paziņots tikai 2024. gadā. Līdzīgi arī direktīvā noteiktais šā īstenošanas ziņojuma publicēšanas termiņš nesniedza reālistiskas iespējas pilnībā izstrādāt 2018. gadā paziņoto informāciju par jūras vides novērtējumu, laba vides stāvokļa definīcijām un vidiskajiem mērķrādītājiem vai par progresu pasākumu programmu īstenošanā. Ir arī jāņem vērā iespējamās laika nobīdes, jo konkrētu pasākumu īstenošana ne vienmēr tūlītēji noved pie jūras vides atveseļošanās.

[87] Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonds atbalsta kopējās zivsaimniecības politikas īstenošanu un integrēto jūrlietu politiku, arī tās vides pīlāru, proti, JSPD. Fonds veicina ilgtspējīgas un resursefektīvas zvejas un akvakultūras darbības, cita starpā atbalstot labāk integrētus saglabāšanas pasākumus, labāku kontroli un izpildes panākšanu, uzlabotu datu vākšanu un uzlabotas zināšanas par jūru.

[88] Saskaņā ar JSPD 5. panta 2. punktu un 17. panta 2. punktu.

[89] Ar JSPD 17. panta 3. punkta, 18. panta un 19. panta 3. punkta noteikumu starpniecību.

Lai gan ES jau ir saskaņojusi sešu gadu ciklu pārvaldībai un ziņošanai par ūdens un par jūras politiku, noderīga varētu būt vēl ciešāka saskaņošana ar ciklu ziņošanai par dabu — kas būtībā ir par vienu gadu vēlāks —, tādējādi palielinot novērtējumu efektivitāti.

5.3.3. Ziņojumu sniegšana

Ņemot vērā direktīvas plašo darbības jomu un ziņošanas biežumu (trīs pamatziņojumi sešu gadu ciklā), ziņojumu sniegšanas prasības ir ļoti stingras. Kompetentajām iestādēm un Komisijai ir jāizpilda secīgas saistības attiecīgi iesniegt ziņojumus un veikt novērtējumus, kad tām trūkst laika vai resursu, lai pienācīgi pievērstos katram posmam un stratēģiskajām apspriedēm, pirms sākt nākamo posmu. Progresu palēnina arī ievērojams skaits dalībvalstu, kas ziņo novēloti (sk. 8. zemsvītras piezīmi un dokumentu SWD(2020) 60), attiecīgi ietekmējot Komisijas veikto novērtējumu izpildi. Tas nozīmē, ka atsauksmes dalībvalstis saņem novēloti un bieži vien pārāk vēlu, lai varētu tās ņemt vērā nākamo ziņojumu sagatavošanā.

Dalībvalstis iegulda lielus resursus drukāta formāta ziņojumos attiecībā uz to procesiem un sabiedriskajām apspriešanām. Tomēr mūsdienās liela nozīme salīdzināmas un savlaicīgas informācijas apkopošanā visā ES ir elektroniskajai ziņošanai. Šis satvars balstās uz paziņoto informāciju no valstu novērtējumiem, savukārt jaunas monitoringa tehnoloģijas var sniegt iespēju gūt precīzāku priekšstatu par jūru faktisko stāvokli un progresu laba vides stāvokļa sasniegšanā. Turklāt JSPD pirmajā ciklā papīra ziņojumi un elektroniskie ziņojumi ne vienmēr bija līdzvērtīgi. Dažas dalībvalstis var izmantot reģionālo jūras konvenciju ziņojumus, tomēr to formāts nav pilnībā atbilstošs e-ziņošanas vajadzībām.

Komisija un Eiropas Vides aģentūra strādā, lai uzlabotu un digitalizētu ziņošanas rīkus un lai informāciju, kas sniegta saistībā ar reģionālajām jūras konvencijām un citām ES rīcībpolitikām, vai iepriekš paziņoto informāciju varētu ērti izmantot arī ziņošanai JSPD satvarā. Neatbilstības starp to, kas tiek paziņots elektroniski, un statiskajiem papīra ziņojumiem, kuriem dažas dalībvalstis, šķiet, dod priekšroku, būtu jāizskauž, jo tās kavē vispārējo procesu. JSPD pārorientējas uz efektīvu un pārredzamu informācijas publicēšanu *WISE Marine* tīmekļa portālā[90], kurā jau tiek publicēti centralizēti infopaneļi un valsts līmenī paziņoti dati.

5.4. Lielāka politikas integrācija

Kā jau minēts iedaļā par efektivitāti, JSPD integrē — bet ne konkrēti regulē — visas darbības, kas ietekmē jūras ekosistēmas (piemēram, zvejniecību, kuģniecību, atkrastes naftas un gāzes ieguvi, atjaunojamās enerģijas). Nav pārsteidzoši, ka aptuveni 75 % JSPD pasākumu izriet no citiem tiesiskajiem regulējumiem. Tāpēc, lai sasniegtu JSPD mērķus gan valsts, gan ES līmenī, būtiska ir racionalizācija un saskaņošana ar citām nozaru rīcībpolitikām. Zilās izaugsmes stratēģija[91], lai gan balstīta uz tādu pašu ilgtspējas pamatprincipu kā JSPD, ja to neīsteno ilgtspējīgi, zināmā mērā var būt pretrunā JSPD pasākumiem laba vides stāvokļa sasniegšanai, jo īpaši ņemot vērā jūras darbību, piemēram, atkrastes enerģijas ieguves un akvakultūras, potenciālo izplešanos. Lai nodrošinātu, ka tradicionālo saimniecisko darbību izplešanās vai jaunu saimniecisko darbību izvēršana nerada papildu slodzes jūras videi, ES un tās dalībvalstīm, ņemot vērā

[90] https://water.europa.eu/marine.

[91] Komisijas paziņojums "Inovācija jūras nozaru ekonomikā: apzināt mūsu jūru un okeānu potenciālu nodarbinātības un izaugsmes jomā", COM(2014) 254/2.

zinātnes atziņas, ir jāizveido stingrākas saiknes starp JSPD un rīcībpolitikām, kas regulē jūras darbības, piemēram, Jūras telpiskās plānošanas direktīvu, kopējo zivsaimniecības politiku, ar enerģētiku saistītām iniciatīvām[92], jūras transporta politiku vai jebkurām citām darbībām (piemēram, akvakultūru, atsāļošanu, atkritumu apsaimniekošanu). Šīm darbībām ir svarīga nozīme mūsu sabiedrības un ekonomikas pārveidošanā par ilgtspējīgu sistēmu un Eiropas pārveidošanā par bezoglekļa pasaules daļu, kas noteikts par mērķi Eiropas zaļajā kursā[93]. Lai izbeigtu atkarību no fosilā kurināmā, ir vajadzīgi atkrastes vējparki. Ilgtspējīga akvakultūra garantē nodrošinātību ar pārtiku un ilgtspējīgu uzturu, vienlaikus ļaujot izvairīties no zemes izmantošanas radītā noslogojuma pieaugšanas. To panākt palīdzēs gaidāmā atkrastes vēja stratēģija un pārskatītās Stratēģiskās vadlīnijas ilgtspējīgai ES akvakultūrai, kuras abas plānots pieņemt 2020. gadā, un tajās būtu jāiekļauj visi attiecīgie vidiskie apsvērumi. Šāda izvēršana nedrīkst notikt uz jūras ekosistēmu izturētspējas pasliktināšanās rēķina, jo tas nelabvēlīgi ietekmētu vispārējo planētas klimatnoturību.

JSPD kopējās īstenošanas stratēģijas dalībnieki identificēja vajadzību ciešāk sadarboties grupās un sektoros, lai laba vides stāvokļa sasniegšanas nolūkā risinātu transversālus jautājumus, piemēram, par saikni starp darbībām, noslogojumu un stāvokli un par klimata pārmaiņām.

2017. gada lēmumā ir norādīts, kā jūras novērtējumi būtu jāsasaista ar standartiem un procesiem, ko paredz citi ES tiesību akti. Visas dalībvalstis lielāko daļu savu monitoringa programmu un pasākumu programmu sasaistīja ar citiem tiesību aktiem, pārsvarā vides jomā (proti, Ūdens pamatdirektīvu, Biotopu direktīvu un Putnu direktīvu). Tomēr Komisijas novērtējumi un zinātniskā analīze liecina, ka rīcībpolitiku integrācija vēl nav veikta darbības līmenī (piemēram, datu integrācija, monitoringa plānošana, novērtējumu noteikšana), un ir jāpieliek lielākas pūles, lai izmantotu sinerģiju, saskaņotu procesus un galu galā ietaupītu resursus. Šā ziņojuma 3. iedaļā ir norādīti iespējamie temati, ko varētu labāk sasaistīt vai koordinēt starp ES rīcībpolitikām.

Īpaši svarīgs jautājums ir saikne starp JSPD un klimata politiku. Okeāni ir svarīgs klimata sistēmas komponents, kas uzglabā antropogēno CO_2 un daudz lielāku siltuma daudzumu nekā atmosfēra; tie darbojas kā nozīmīgi oglekļa dioksīda piesaistītāji un regulē siltuma kustību ap Zemi. Tāpēc okeāniem ir ārkārtīgi liela ietekme uz pasaules klimatu, un otrādi. Saskaņā ar nesen publicēto Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (*IPCC*) ziņojumu par okeānu un kriosfēru mainīgā klimatā[94] i) kopš 1993. gada okeāna sasilšanas ātrums ir vairāk nekā divkāršojies un jau ietekmē visu vertikālo ūdens slāni; ii) kopš 1980. gadiem okeāns ir piesaistījis 20–30 % no kopējām antropogēnā CO_2 emisijām, izraisot okeāna paskābināšanās turpināšanos; iii) okeāns zaudē skābekli, un mazskābekļa zonas ir paplašinājušās; iv) kopš 1982. gada jūras karstuma viļņu biežums ir divkāršojies, un tie ir kļuvuši ilgāki un intensīvāki. Šīm okeanogrāfiskajām pārmaiņām var būt drastiska ietekme uz jūras biodaudzveidību un ekosistēmu izturētspēju. Visām jūras ekosistēmām, kas novērtētas *IPCC* ziņojumā, ir palielināts risks, ka klimata tendences varētu tās ietekmēt.

[92] Piemēram, Direktīva 2013/30/ES par naftas un gāzes nozares darbībām jūrā; Direktīva 2009/28/EK par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu; Regula (ES) 2015/757 par jūras transporta oglekļa dioksīda emisiju monitoringu, ziņošanu un verifikāciju.

[93] Piemēram, Komisija paziņojumā par zaļo kursu ierosināja paplašināt Eiropas emisiju tirdzniecību, to attiecinot arī uz jūras nozari.

[94] *IPCC*, 2019. gads (https://www.ipcc.ch/srocc/home/).

Saikne starp JSPD un klimata pārmaiņām gan monitoringa, gan rīcībpolitikas izstrādes līmenī nav pašsaprotama, kaut arī tā ir būtiska. Dalībvalstis ir uzsvērušas klimata pārmaiņu un okeānu paskābināšanās radīto ietekmi kā svarīgus pārrobežu jautājumus, kas tiek tieši vai netieši risināti ar JSPD monitoringa programmu starpniecību. Tomēr tādi būtiski problēmjautājumi kā okeānu paskābināšanās monitorings Eiropas jūrās un jūras karstuma viļņu ietekme uz jūras biodaudzveidību nav pietiekami iedibināti.

5.5. Reģionālās sadarbības sekmēšana

Reģionālā sadarbība kopš JSPD pieņemšanas ir uzlabojusies, tomēr, lai sasniegtu jūras stratēģiju pilnīgu reģionālu saskaņotību, ir jāsadarbojas plašāk (sk. SWD(2020) 60). Attiecībā uz trīs galvenajiem posmiem direktīvas īstenošanā: a) Komisija ieteica dalībvalstīm to jūras ūdeņu stāvokļa novērtēšanai izmantot vairāk standartu, kas izriet no ES tiesību aktiem vai kopējiem reģionālajiem rādītājiem; b) ES monitoringa programmu reģionālā saskaņotība tika uzskatīta par viduvēju līdz augstu, izņemot Vidusjūru, attiecībā uz kuru tā bija zemāka; c) pasākumu programmu vispārējā saskaņotība bija viduvēja visos reģionos un augsta Melnajā jūrā. Tas nozīmē, ka centieni samazināt galvenās slodzes, kas ietekmē katru (apakš)reģionu, būtu jākoordinē labāk.

Provizoriskā analīze par 2018. gadā paziņoto informāciju liecina, ka otrajā ciklā joprojām pastāv lielas neatbilstības starp blakus esošām dalībvalstīm to elementu ziņā, kas tiek izmantoti, lai novērtētu jūras ekosistēmu stāvokli. Dalībvalstis varētu plašāk izmantot reģionālo jūras konvenciju pienesumus, ja tie ir saderīgi ar JSPD prasībām. Minētās konvencijas integrē (trešo) kaimiņvalstu darbības un palīdz attīstīt spējas. Tomēr gadījumos, kad reģionālās jūras konvencijas nevar aptvert JSPD vajadzības, dalībvalstīm būtu jāizstrādā savas stratēģijas pārrobežu un reģionālai koordinācijai saskaņā ar direktīvu. Galīgais mērķis ir panākt, lai ES virzās uz efektīvāku, saskaņotāku un rentablāku jūras vides aizsardzību. Būtu jānosaka reģionālās robežvērtības saskaņā ar Komisijas 2017. gada lēmumu.

5.6. Datu pieejamības un salīdzināmības nodrošināšana

Sākotnējos JSPD 2012. gada novērtējumos 80 % sugu un biotopu, kā arī 40 % komerciālo zivju krājumu stāvoklis raksturots kā "nezināms"[95]. Dažos gadījumos datu trūkuma iemesls ir reālas zināšanu nepilnības (piemēram, tikai viena dalībvalsts varēja paziņot datus un noteikt zemūdens trokšņa bāzes vērtību 2012. gadā), bet citos gadījumos to varēja uzlabot, atkārtoti izmantojot esošo informāciju (piemēram, lai novērtētu eitrofikāciju, mazāk nekā 40 % dalībvalstu izmantoja hlorofila-a koncentrācijas robežvērtības, kas noteiktas Ūdens pamatdirektīvā paredzētajā savstarpēji salīdzinošajā kalibrēšanā)[96]. Pēdējos gados liels atbalsts bija pētniecības projektu ievaddatu izmantošana JSPD un rīcībpolitikas vajadzībām (piemēram, *INDICIT*[97] izmantošana kopēju datubāzu un monitoringa protokolu izstrādē attiecībā uz bruņurupuču norīto piegružojumu un *MISTIC SEAS II*[98] izmantošana Makaronēzijas jūras biodaudzveidības novērtējuma saskaņošanā). Daži eksperti[99] aicina izmantot inovatīvas un izmaksu ziņā

[95] https://water.europa.eu/marine/topics/state-of-marine-ecosystem.

[96] Palialexis et al. 2014. (https://doi.org/10.2788/64014).

[97] https://indicit-europa.eu/.

[98] http://mistic-seas.madeira.gov.pt/en/content/mistic-seas-2.

[99] Piemēram, Borja et al. 2016 (https://doi.org/10.3389/fmars.2016.00020), Danovaro et al. 2016 (https://doi.org/10.3389/fmars.2016.00213), Lynam et al. 2016 (https://doi.org/10.3389/fmars.2016.00182).

efektīvas monitoringa sistēmas, kas nodrošinātu reģionālo jūru plašu aptvērumu telpas un laika ziņā.

Otrā problēma ir iegūt dalībvalstu starpā salīdzināmu informāciju. Lai to veicinātu, ekspertu grupas un tīkli, kas darbojas kopējās īstenošanas stratēģijas ietvaros, cenšas noteikt stabilas metodikas, piemēram, visiem vienu elementu (piesārņotāju, barības vielu, sugu) sarakstu vai robežvērtības laba vides stāvokļa noteikšanai un novērtēšanai. Šie metodiskie aspekti ir svarīgi, lai nodrošinātu, ka novērtējumu rezultāti ir dalībvalstu līmenī salīdzināmi. Elektronisko ziņošanas rīku attīstība ir uzlabojusi salīdzināmību pāri robežām, tomēr vēl var uzlabot pašus rīkus un paziņotās informācijas viendabīgumu (piemēram, ne visas dalībvalstis vienu atsevišķu JSPD pasākumu interpretē vienādi; paziņoto pasākumu skaits ir diapazonā no 17 Latvijā līdz 417 Spānijā). JSPD informācija ES līmenī joprojām ir tiktāl sadrumstalota, ka pārskatu par jūras vides stāvokli, kas sniegts dokumentā SWD(2020) 61, nebija iespējams balstīt tikai uz JSPD ziņojumiem. Šī problēma būtu jārisina ar 2017. gada lēmumu, ja tas tiek īstenots pilnībā. Tāpēc minētā lēmuma īstenošana kopējās īstenošanas stratēģijas kontekstā joprojām būs viens no Komisijas pamatmērķiem, ko tā izvirzījusi, lai nodrošinātu kopējus un salīdzināmus datus un pieejas starp dalībvalstīm.

6. GALVENIE SECINĀJUMI

Šajā ziņojumā sniegts kopsavilkums par galvenajiem sasniegumiem un būtiskākajām problēmām JSPD īstenošanas pirmajā ciklā. Visi šajā ziņojumā izklāstītie secinājumi tiks plaši apspriesti gaidāmā JSPD izvērtējuma ietvaros.

Ar JSPD Eiropas Savienībai ir holistiska un visaptveroša jūras politika, ar kuru praksē tiek ieviesta ekosistēmiska pieeja cilvēka darbību pārvaldīšanai Eiropas jūrās. Svarīgi ir tas, ka tā palīdz īstenot nozīmīgas starptautiskās saistības. JSPD nodrošināja struktūru nepieciešamo jūras stratēģiju izveidei, lai panāktu labu vides stāvokli ES jūras ūdeņos. Dažādo ekosistēmu daļu stāvoklis un galvenie noslogojumi (to esība un, ja iespējams, ietekme) tiek monitorēti, un tiek ieviesti atbilstoši pasākumi, lai sasniegtu galveno mērķi un vidiskos mērķrādītājus. Ar reģionālo jūras konvenciju atbalstu pēdējos gados ir sākusies starpdepartamentu sadarbība un starpnozaru datu apmaiņa un ir paplašinājusies reģionālā koordinācija.

Direktīvas radītais stimuls nebūtu jānovērtē pārāk zemu, tomēr dalībvalstu jūras stratēģijas attiecībā uz pārvaldības darbību rezultātiem vēl ir jāpilnveido, lai gūtu iespējami labākos ieguvumus, un vienlaikus būtu jāatzīst, ka dažos gadījumos tiesību aktos noteiktais termiņš laba vides stāvokļa sasniegšanai nav pietiekams.

Turklāt apšaubāma ir gan veikto pasākumu, gan pieejamo zināšanu pietiekamība. Ir arī tiesa, ka JSPD nav paredzēta, lai regulētu konkrētas darbības, un dažos gadījumos, ja pašreizējā valsts, reģionālajā vai ES tiesiskajā regulējumā ir nepilnības, tā jāpapildina ar specifiskākiem tiesību aktiem. Tādējādi progress laba vides stāvokļa sasniegšanā nav bijis pietiekami ātrs, lai līdz 2020. gadam aptvertu visus JSPD raksturlielumus visos ES ūdeņos. Tas ir saistāms ar dažādiem faktoriem, to vidū jūras vides analīzes un pārvaldības un ar to saistītās ziņošanas komplicētību, politiskās gribas trūkumu attiecībā uz nepieciešamo pasākumu pienācīgu finansēšanu un izpildes panākšanu vai citu ekonomisko un privāto sektoru (papildus publiskajām vides iestādēm) iesaistes trūkumu. Pamatojoties uz to un neskarot iespējamu direktīvas pārskatīšanu saskaņā ar labāka

regulējuma procesiem[100], lai nostiprinātu JSPD īstenošanu un rezultātus, līdz šim gūtā pieredze kopējā īstenošanas stratēģijā ir ļāvusi provizoriski apzināt kritiskās uzlabojumu jomas, kurās ir nepieciešams:

(1) paplašināt vērienu un palielināt gribu. Dalībvalstīm un Komisijai būtu jādara viss, kas ir nepieciešams, lai stimulētu dažādos JSPD īstenošanas procesa soļus virzībā uz laba vides stāvokļa sasniegšanu un savu jūru ilgtspējīgu izmantošanu. Būtu arī jānodrošina rīcībpolitiku saskaņotība ES līmenī, piemēram, nosakot galveno ES kopējo rīcībpolitiku (piemēram, kopējās zivsaimniecības politikas un kopējās lauksaimniecības politikas) darbības mērķus un pārskatot/atjauninot dažus būtiskākos ES instrumentus. Turklāt 2017. gada lēmuma lēnā īstenošana apdraud laba vides stāvokļa noteikšanas konsekvenci. Papildu problēmas rada dominējošie dabiskie apstākļi, klimata pārmaiņas un laika nobīde starp konkrētu pasākumu īstenošanu un jūras vides atveseļošanos;

(2) nodrošināt pietiekamus cilvēkresursus un materiālos resursus, lai aizsargātu jūras vidi un piemērotu JSPD holistisko ekosistēmisko pieeju. Visizdevīgākais veids, kā uzlabot vides stāvokli, varētu būt tādu efektīvu pasākumu ieviešana, kas ikvienā (apakš)reģionā koordinēti vērsti vismaz uz pašiem būtiskākajiem noslogojumiem. Tas nenozīmē, ka dažu veidu ietekme uz jūras ekosistēmu netiek ņemta vērā, tomēr būtu jānodrošina, ka ieviestie pasākumi ir pietiekami efektīvi, lai novērstu būtiskus pasliktināšanās cēloņus un, ja tas ir praktiski iespējams, atjaunotu nelabvēlīgi ietekmētās jūras ekosistēmas. Lai pasākumi būtu efektīvi, ir vajadzīga integrācija ar tādām jomām kā zvejniecība, enerģētika, transports, lauksaimniecība un klimats. Tā kā paziņotajos pasākumos dažkārt izpaliek kvantitatīvais aspekts un nav skaidrības par to, ciktāl tie būs noderīgi laba vides stāvokļa sasniegšanai, nav arī skaidrs, vai pasākumi, kas noteikti atbilstoši esošajām rīcībpolitikām, kopumā ir pietiekami, lai panāktu vajadzīgos jūras noslogojumu un ietekmes samazinājumus;

(3) racionalizēt un vienkāršot JSPD īstenošanu. Var vienkāršot termiņus un ziņošanas procesus, tomēr tam ir vajadzīga lielāka datu pieejamība un saskaņošana. Racionalizācija prasītu lielāku reģionālo koordināciju, jēdzienu un pieeju saskaņošanu (kas, piemēram, tiek veicināta ar kopējo īstenošanas stratēģiju) un rīcībpolitiku koordinēšanu valsts, reģionālā un ES līmenī. Ņemot vērā pirmajā īstenošanas ciklā gūto pieredzi un ievērojot direktīvas noteiktos parametrus, ziņošanas piepūles samazināšana varētu atbrīvot resursus, lai dalībvalstis un Komisija varētu koncentrēties uz novērtējumu būtību un pasākumu īstenošanu.

Tā kā JSPD īstenošanas otrais cikls patlaban norit pilnā sparā, Komisija šos secinājumus ņems vērā, saskaņā ar labāka regulējuma pamatnostādnēm gatavojoties direktīvas izskatīšanai. Tas tiešā veidā palīdzēs ieturēt Eiropas zaļo kursu un jo īpaši īstenot 2030. gada Biodaudzveidības stratēģiju un nulles piesārņojuma ieceri.

[100] Subsidiaritātes un proporcionalitātes principi — to nozīmes stiprināšana ES politikas veidošanā, COM(2018) 703 final.